

Голас Радзімы

№ 3 19 студзеня 1995 г. Выдаецца з 1955 г.
(2405) Цана 100 рублёў.

ВАЙНА: ДРУГІ БОК МЕДАЛЯ

ЦАНА ПЕРАМОГІ

"Тады лічыць мы сталі раны, таварышаў лічыць..."

КАЛІ -- ТАДЫ? Лермантаўскія героі зрабілі гэта адразу пасля Барадзіна, на прапахлым паравым гарам полі. Салдаты другой сусветнай, Вялікай Айчыннай вайны, не ведалі і не ведаюць да сёння, колькі ж таварышаў пакінулі яны ў сырой зямлі Беларусі.

Вайна ўсё далей адыходзіць ад нас -- і мяняецца наш пункт гледжання на яе. Уласціваць нашых дзён -- адкрыццё праўды аб рэчах, здавалася б, даўно вядомых. І яшчэ: карэкцыя нашай маральнай свядомасці. Быць чалавекам трэба заўсёды, у тым ліку і ў адносінах да пераможанага праціўніка: гэтая ісціна не заўсёды была ісцінай для нас...

Колькі яшчэ касцей раскідана па палях і пясках беларускіх? Невядома. Да сённяшняга дня -- з часоў Вялікай Айчыннай. Хто ў выкапанай наспех баявымі таварышамі магіле пакоіцца, хто пахаваны мясцовым насельніцтвам, хто знішчаны і закапаны нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Так і жыць -- улічаныя і невядомыя...

22 ЧЭРВЕНЯ 1941 года... Які гэта быў страшны момант у гісторыі! Сышліся ў смяртэльнай схватцы дзве найбуйнейшыя арміі свету. Ні адна бітва ў гісторыі чалавецтва не ідзе

ў параўнанне з гэтай. Нават каласальныя ваенныя аперацыі жніўня 1914 года. Па колькасці людзей, вазе боепрыпасаў, працягласці фронту, адчайнаму шаленству баёў дзень 22 чэрвеня ніколі не будзе перасягнута.

Заходняя асобая ваенная акруга (камандуючы генерал арміі Д.Паўлаў, начальнік штаба генерал-маёр В.Клімаўскіх, член Ваеннага Савета карпусны камісар А.Фаміных) дыслацыравалася на тэрыторыі Беларусі і прыкрывала напрамак на ўчастку ад паўднёвай граніцы Літоўскай ССР да паўночнай граніцы Украінскай ССР...

ЗахаВА была адной з мацнейшых ваенных акруг у Савецкіх Узброеных Сілах. Па свайму саставу яна саступала толькі Кіеўскай асобай ваеннай акрузе.

Аналіз перадаваўнага плана абароны дзяржаўнай граніцы паказвае, што большасць злучэнняў акругі была сканцэнтравана ў Беластоцкім выступе. З 26 дывізіяў першага эшалона тут разгортваліся 19, у тым ліку ўсе танкавыя і матарызаваныя. Найбольш моцная 10-я армія знаходзілася ў цэнтры аперацыйнага пастроення. Яна была выстаўлена наперад у параўнанні з 3-й і 4-й. У выніку флангі створанай групы аказаліся слабымі. Памылковае размяшчэнне прыгранічных армій ЗахаВА рабіла іх уразлівымі для ахопу з флангаў.

[Заканчэнне на 3-й стар.]

АДСІЯВАЛІ, АДКАЛЯДАВАЛІ...

Вось і скончылася свята, якое з нецярпеннем чакаюць праваслаўныя людзі -- Нараджэнне Хрыстова. Святкуюць яго зараз зусім не так, як раней: адкрыта ідуць усёй сям'ёй у царкву, потым разгаўляюцца пасля пасты, прымаюць гасцей, самі на адведкі ходзяць. Яшчэ адна з прыкмет адноўленых традыцый -- Калядкі. Яшчэ некалькі гадоў таму назад за

з'яўленне на вуліцах сталіцы з казой і Віфлеемскай зоркай можна было трапіць проста ў аддзяленне міліцыі. А ўжо пазбавіцца камсамольскага білета -- дык гэта як піць даць: за распаўсюджанне патрыярхальшчыны і гнілой буржуазнай ідэалогіі.

[Заканчэнне на 8-й стар.]

НЕ АБМІНУЎ ЁН БЕЛАРУСІ...

САСНА КАРМІЛА, ЛІПА АДЗЯВАЛА

Многіх збіральных і даследчыкаў народнай культуры прыцягвала Беларусь як своеасаблівы астравок даўніны і казак. Не выключэнне і Сяргей Максімаў -- рускі пісьменнік, выдатнейшы этнограф-белетрыст, таленавіты збіральнік вуснапазятчнай творчасці.

У значнай ступені творчы лёс С.Максімава вызначыла яго збліжэнне з гурткоўцамі "Масквіянна", якімі кіраваў А.Астроўскі. Менавіта тут атрымалі развіццё закладзеныя з дзяцінства любоў да роднай прыроды, да простых рускіх людзей, павага да іх духоўнага жыцця.

Хуткім часам у друку пачалі з'яўляцца яго першыя мастацкія спробы -- расказы з жыцця сялян. Гэтыя мініяцюры адкрыта заявілі аб асаблівасцях яго творчага метаду, якія дазваляў А.Пыліну назваць С.Максімава адным з лепшых прадстаўнікоў новага грамадска-этнаграфічнага накірунку рускай літаратуры. Расказы маладога аўтара вылучаліся амаль навуковай дакладнасцю, паўнотай апісання этнаграфічных з'яў, арыгінальным паказам фальклору як жывога працэсу штодзённага народнага быцця. Уключаючы ў свае творы розныя жанры народнай творчасці, пісьменнік наглядна і пераканаўча дэманструе жыццёвую непадзельнасць матэрыяльнага і духоўнага пачаткаў у народнай культуры.

Дзе толькі ні даялося пабываць С.Максімаву! Яго "кругасветнае" падарожжа пачалося з Поўначы, з даследавання ўзбярэжжа Белага мора, Салавецкіх астравоў. І як вынік -- кніга "Год на Поўначы", якая зрабіла імя аўтара папулярным. Потым -- падарожжа на Амур і далей, да берагоў Ціхага акіяна, пазней неверагодна скла-

данае як фізічна, так і маральна заданне марскога міністэрства даследаваць быт турмаў, катаргі і ссыльных паселішчаў Сібіры. Кніга, у якой не столькі апісаны ўмовы жыцця ссыльных, колькі дадзены тонкі псіхалагічны партрэт зняволеных, "няшчасных", была прызнана цензурай небяспечнай і выдадзена пад грыфам "сакрэтна". Далей накіроўваецца С.Максімаў на Поўдзень -- узбярэжжа Каспійскага мора, на Каўказ. І зноў -- кнігі, артыкулы, даследаванні...

У 1890 годзе выходзіць яго самая унікальная для тых часоў праца -- кніга "Крылатыя словы". Гэта на даведнік, не слоўнік, гэта зборнік мастацкіх твораў, праявітых мініячур, вытанчаных па форме і кампазіцыйна завершаных. Аўтар не проста выказвае здагадкі, а малюе, апісвае абставіны, пры якіх мог узнікнуць той ці іншы крылаты выраз. А з якой радаснай шчодрасцю дзеліцца пісьменнік з намі сваімі ведамі, навуковымі гіпотэзамаі, уражаннямаі, назіраннямаі. Не залякала і зараз на паліцах кнігарняў Мінска адносна драгое перавыданне яшчэ адной кнігі Максімава -- "Невядомая, нячыстая і хрышчоная сіла", бо чытаецца яна на ўзроўні прыгодніцкіх аповесцей і ўтрымлівае разам з тым бяспэжныя звесткі з галіны духоўнай культуры ўсходніх славян.

У 1867 годзе С.Максімаў па рашэнню Рускага геаграфічнага таварыства накіроўваецца з мэтай этнаграфічнага даследавання ў заходнія губерні Расіі. Згадзіўшыся на падарожжа па сямі губернях -- Пскоўскай, Смаленскай, Віленскай, Гродзенскай, Віцебскай, Мінскай і Магілёўскай, -- пісьменнік збіраўся як бы замкнуць кола сваіх вандраванняў па Русі.

[Заканчэнне на 6-й стар.]

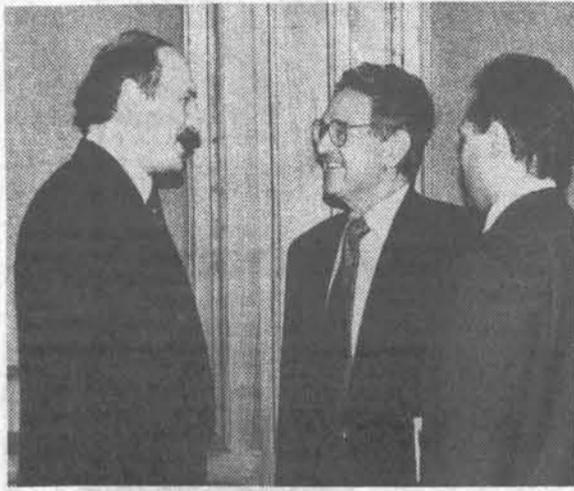
Руіны замка -- сімвал Наваградка. Сёлета ў чэрвені тут пройдзе першы з'езд Згуртавання наваградцаў свету. (Матэрыял "ЦІ НЕ ЧАС САБРАЦЦА РАЗАМ", прысвечаны гэтай падзеі, змешчаны на 4-й стар.)

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

АФІЦЫЙНАЯ ХРОНІКА

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка 12 студзеня прыняў вядомага амерыканскага фінансіста-мэцэната Джорджа Сораса, заснавальніка сеткі дабрачынных фондаў.
НА ЗДЫМКУ: у час сустрэчы.

ДЫПЛАМАТЫЧНЫ КУР'ЕР

БЕЛАРУСЬ ПАДПИСАЛА ПРАГРАМУ "ПАРТНЁРСТВА ДЗЕЛЯ МІРУ"

Рэспубліка Беларусь стала 24-й краінай, якая далучылася да натаўскай праграмы "Партнёрства дзеля міру". 11 студзеня ў штаб-кватэры НАТО ў Бруселі рамачны дакумент праграмы падпісаў міністр замежных спраў нашай рэспублікі Уладзімір Сянько. Перад цырымоніяй падпісання ПДМ У. Сянько сустрэўся з генеральным сакратаром НАТО В. Класам. У ходзе гутаркі бакі абмяняліся думкамі аб развіцці міжнароднай сітуацыі, становішчы ў краінах СНД і Рэспубліцы Беларусь у прыватнасці. В. Клас выказаў глыбокае задавальненне тым, што новае кіраўніцтва Рэспублікі Беларусь прыняло рашэнне аб далучэнні да праграмы ПДМ і тым самым праявіла намер унесці свой уклад у будаўніцтва новай агульнаеўрапейскай бяспекі. На яго думку, наступным крокам павінна быць распрацоўка індывідуальнай праграмы паміж Беларуссю і НАТО, канкрэтны змест якой можа быць вызначаны ў ходзе далейшага перагаворнага працэсу.

СУПАДЗЕННЕ ПОГЛЯДАЎ

ПРЫВІТАННЕ АД БАРЫСА ЕЛЬЦЫНА

Як паведамілі карэспандэнту БЕЛІНФАРМа ў Адміністрацыі Прэзідэнта рэспублікі, Прэзідэнт Расійскай Федэрацыі Барыс Ельцын адрасаваў Аляксандру Лукашэнку тэлеграму. У ёй кіраўнік расійскай дзяржавы паведамляе, што поўнасцю падзяляе выкладзеныя ў пасланні Аляксандра Лукашэнка ад 18 лістапада 1994 года канцэптуальныя погляды на шляхі далейшага паглыблення эканамічнай інтэграцыі, умацавання расійска-беларускага супрацоўніцтва ва ўсіх сферах жыцця.
"Мы лічым прыярытэтнай задачай знешняй палітыкі Расіі вывесці нашы адносіны з Рэспублікай Беларусь на якасна новы ўзровень, забяспечыць яшчэ больш цесныя ўзаемадзеянні нашых краін у прывядзенні эканамічных і сацыяльных ператварэнняў", -- гаворыцца ў пасланні Барыса Ельцына. Расійскі Прэзідэнт перакананы, што "ва ўзаемных інтарэсах трэба было б дакладна вызначыць план сумесных дзеянняў па далейшаму расшырэнню нашага супрацоўніцтва як на двухбаковай аснове, так і ў рамках СНД".

НОВАЯ КУПЮРА

У рэспубліцы пушчана ў абарачэнне новая 20-тысячная купюра (на здымку). Але, відаць, не апошняя, бо курс беларускага рубля ў адносінах да валюты іншых краін пастаянна падае.

КРЫХУ СТАТЫСТЫКІ

КОЛЬКІ ЗАРАБЛЯЕМ

Сярэдняя заробатная плата рабочых і служачых за лістапад мінулага года па краіне складала 221 тысяч 24 рублі. У прамысловасці -- 228 тысяч 82 рублі (27 долараў), у транспартнікаў -- 238 тысяч

49 рублёў (28 долараў). Больш за іх атрымалі будаўнікі -- 274 тысячы 987 рублёў (33 долары), а менш за ўсіх мелі ў сельскіх гаспадарках -- 117 тысяч 776 рублёў (14 долараў). Што датычыцца бюджэтнікаў, то тут карціна наступная: у галіне аховы здароўя -- 194 тысячы 663 рублі (23 долары), адукацыі -- 188 тысяч 126 рублёў (22 долары), культуры -- 157 тысяч 668 рублёў (19 долараў), мастацтва -- 142 тысячы 848 рублёў (17 долараў).

ТЭЛЕГРАМА ГРАМАДЫ

НАМ НЕ ПАТРЭБНЫ "СТАРЭЙШЫ БРАТ"

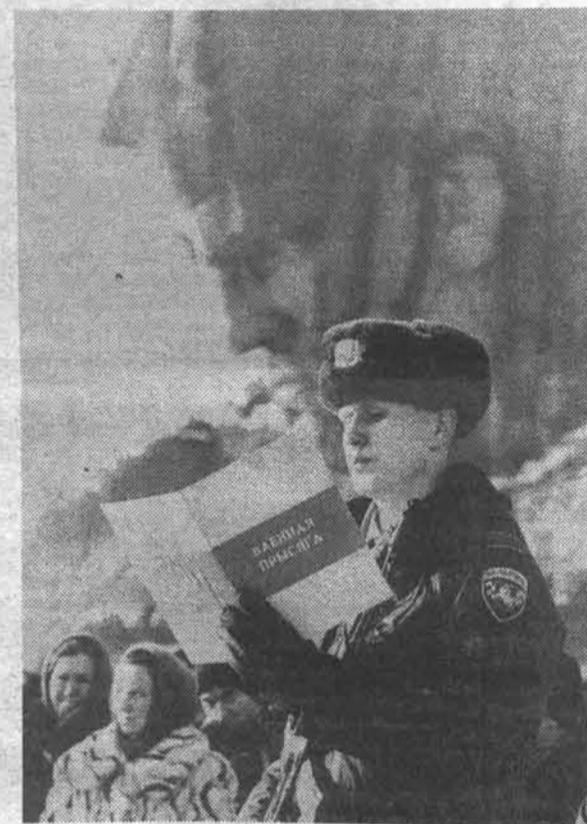
Выканком Беларускай сацыял-дэмакратычнай Грамады 5 студзеня 1995 года прыняў наступны тэкст тэлеграмы на імя Старшыні Дзяржаўнай думы Расіі Івана Рыбкіна:

"Затапішы крывёю Чэчню пад выглядам "аднаўлення канстытуцыйнай законнасці" і "абароны тэрытарыяльнай цэласнасці Расіі", знішчаючы тысячы ні ў чым не вінаватых сваіх грамадзян, афіцыйная Масква мае нахабства заклікаць да ўз'яднання Беларусі і Расіі.

Панове! Незалежнай Беларусі не патрэбны старэйшы брат. Мы хочам раўнапраўнага супрацоўніцтва з усімі дзяржавамі, уключаючы і дэмакратычную і цывілізаваную Расію. Мы шчыра жадаем нашай вялікай усходняй суседцы як мага хутчэй стаць такой краінай.

Жыве незалежная Беларусь!"
Повадам для такога рэзкага пратэсту паслужыла прапанова некаторых дэпутатаў Дзярждумы прывесці 17 сакавіка 1995 года сумеснае пасяджэнне беларускага і расійскага парламентаў, дзе б разглядалася пытанне аб магчымасцях аб'яднання Беларусі і Расіі ў адну дзяржаву.

НА ВЕРНАСЦЬ БЕЛАРУСІ

Шэсцьдзесят прызыўнікоў тэрміновай службы з усёй рэспублікі, прыняўшы прысягу на вернасць Беларусі, пачалі выкананне сваіх абавязкаў у асобным атрадзе міліцыі, створаным летась на базе воінскай часці ў Паўночным гарадку Брэста. Цяпер у атрадзе каля 250 байцоў. Такія ж атрады створаны ў Пінску і Баранавічах.

НА ЗДЫМКУ: прысягу прымае Аляксандр Амяльковіч.

МЯЖА З ЛІТВОЙ

НАШЧАДКАМ ПРАБЛЕМ НЕ ПАКІНУЛІ

У Вільнюсе завершаны перагаворы па дзелімітацыі і дэмаркацыі дзяржаўнай мяжы паміж Беларуссю і Літвой, што праходзілі тры гады. Аб гэтым паведаміў кіраўнік беларускай дэлегацыі на перагаворах намеснік міністра замежных спраў Станіслаў Агурцоў.

-- Абодва бакі, што дамаўляліся, імкнуліся працаваць так, каб не пакідаць нашчадкаў спрэчных пагранічных пытанняў, -- падкрэсліў дыпламат. -- На перагаворах назменна прысутнічаў дух супрацоўніцтва, узаемаразумення і кампрамісу.

У выніку 700-кіламетровая лінія мяжы была праведзена з амаль "ювелірнай дакладнасцю". 74 з 86 спрэчных яе участкаў вызначыліся без асаблівых дэбатаў. За аснову быў узяты прынцып практычнага землекарыстання. А вось на ўдакладненне астатніх 12 участкаў пайшлі гады. Асноўная праблема заключалася ў вызначэнні воднай працягласці межы. Але і на гэтым складаным участку работа вя-

лася карэктна. У выніку Беларусь атрымала доступ да ўсіх памежных водных аб'ектаў.

Няпроста вырашаўся і лёс станцыі Гадуцішкі. Дэлегацыі не змаглі прыйсці да ўзаемнага пагаднення. І тады да перагавораў падключыліся прэм'ер-міністры Беларусі і Літвы. За дзве сустрэчы, адзначыў намеснік міністра, пытанне было закрыта. Асноўнае чыгуначнае палатно засталася ў Беларусі, а вось будынак вакзала аднесены да Літвы. Аднак дасягнута дамоўленасць, што эксплуатавацца станцыя будзе сумесна.

3 ПЕРШЫХ ВУСНАЎ

ШЛЯХ У ІНТЭГРАЦЫЮ

Паводле слоў Міхаіла Чыгіра, кожны з сямі дакументаў, падпісаных у час візіту ў Мінск на пачатку студзеня віцэ-прэм'ера Расіі Аляксея Бальшакова, мае важнае значэнне для абедзвюх суседніх дзяржаў. Гэта мемарандум аб расшырэнні і паглыбленні беларуска-расійскага супрацоўніцтва, пагадненні аб мытным саюзе, аб гандлёвых неплацяжах, аб прынцыпах стварэння фінансава-прамысловых груп і інш. Калі яны запрацуюць на поўную сілу, то ў многім дапамогуць аздаравіць эканоміку. На працягу не аднаго дзесятка гадоў яна фарміравалася як адзіны механізм рэспублік былога Саюза. А калі яе пачалі "рэзаць на часткі", усё гэта прывяло да сумных вынікаў. Таму, як адзначыў прэм'ер-міністр, у час перагавораў размова не ішла аб грашах, а аб тым, як падняць эканоміку. Расія ж з'яўляецца асноўным спажыўцом нашай прадукцыі. Яе туды пастаўляецца каля васьмідзiesiąці працэнтаў. Як бы мы сёння ні стараліся, вельмі цяжка знайсці іншы такі рынак збыту.

НОВЫЯ РАДОВІШЧЫ

ЗАПАСАЎ НА ДВА СТАГОДДЗІ

Побач са старажытным ганчарным цэнтрам Беларускага Палесся вёскай Гарадняя Столінскага раёна геалагаразведка знайшла багацейшыя па ўтрыманню кварцу запасы пяску. На думку спецыялістаў, пясак можна выкарыстоўваць нават для вытворчасці крышталю. Характэрна і тое, што каштоўная сыравіна ляжыць проста на паверхні зямлі. А запасы яе такія, што іх хопіць, як мінімум, на 200 гадоў работы шклозавода.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

АКЦЫЯНЕРНАЕ таварыства "Расвет" (былы калгас імя Арлоўскага) Магілёўскай вобласці будзе ў вёсцы Мышавічы, пры ўездзе на цэнтральную сядзібу, царкву. На месцы ранейшай, якая згарэла ў 50-я гады, цяпер стаіць Палац культуры. Выдзелена больш 30 мільёнаў рублёў на ўзвядзенне храма.

РАСПУСЦІЦЬ Беларускае згуртаванне вайскоўцаў, а таксама "прыцягнуць да адказнасці яго кіраўнікоў і асоб, якія патураюць антыканстытуцыйнай дзейнасці гэтай экстрэмісцкай арганізацыі" патрабуе савет Беларускага патрыятычнага руху, так званыя "тожы патрыоты" звярнуліся з ультыматумам да вярхоўных улад і праваахоўных органаў Беларусі.

СЯМЁРА малых, інфіцыраваных вірусам СНІД (AIDS), зарэгістраваны на сёння ў Беларусі. Некаторыя з іх заразіліся пры пераліванні крыві ці ў выніку ўнутрыбальнічнай інфекцыі, іншыя -- ад ВІЧ-інфіцыраваных маці.

А ў перыферычным пасёлку Бешанковічы на Віцебшчыне зарэгістраваны першы выпадок захворвання СНІДам. Мясцовы жыхар Н. знаходзіцца ў бальніцы.

НА АДНО вакантнае месца -- 22 чалавекі. Так выглядае на сёння праблема працаўладкавання ў Брэсце. Найбольш беспрацоўных на прамысловых і будаўнічых прадпрыемствах, у гандлі і грамадскім харчаванні. Моладзь і жанчыны складаюць 70 працэнтаў беспрацоўных.

НЕКАЛЬКІ ветракоў упрыгожылі краявід саўгаса "Асташавічы" Светлагорскага раёна. Ды збудаваны яны не дзеля прыгажосці -- ветракі вырабляюць электрычны ток. Яшчэ адна нетрадыцыйная крывіца электраэнергіі -- геліяўстаноўкі. Адна з іх эманцавана ў калгасе "Дуброва". Яна ацяпляе майстэрні.

КАЛЕКТЫЎ Асіповіцкага кардонна-руберайднага заводу пайшоў, відаць, на працяглы "канікулы". Работа спынілася з-за адсутнасці сыравіны, дарагоўлі рэсурсаў, фінансавай запазычанасці. Часткова спынена вытворчасць і на Асіповіцкім заводзе аўтамабільных аргатаў.

ЭПІДЭМІЯ чумы ўспыхнула ў многіх свінагадоўчых гаспадарках Віцебскай вобласці, у прыватнасці ў Гарадоцкім і Талачынскім раёнах. Прычына захворванняў -- разбурэнне імуннай сістэмы свіней з-за таго, што яны утрымліваюцца ў вільготных свінарніках, кормяцца няякасным камбікормам.

У БРАСЛАВЕ адкрыты новы комплекс цэнтральнай раённай бальніцы. Разам з навагоднімі віншаваннямі міністра аховы здароўя І. Драбшэўскай браслаўскія медыкі атрымалі ад міністэрства добры падарунак -- сучасны эндаскапічны апарат. Кошт падарунка -- 2 тысячы нямецкіх марак.

[Заканчэнне.

Пачатак на 1-й стар.]

Калі камандуючы войскамі акругі генерал арміі Д. Паўлаў меў прыблізную роўнасць з праціўнікам, які яму супрацьстаяў, у пяхоце, самалётах, то выключэнне складалі танкі...

Тры арміі складалі — 3, 10 і 4-я стаялі каля лініі фронту, што цягнулася ад Гродна да прыпяцкіх балот. У акрузе мелася пяць механізаваных карпусоў (фактычна па колькасці крыху перавышалі нямецкія танкавыя дывізіі), якія былі раскіданы па ўсёй тэрыторыі акругі і знаходзіліся ў працэсе актыўнай вучобы і камплектавання.

У першы дзень вайны 4-я танкавая група Гепнера, ударыўшы па праваму флангу 3-й арміі ЗахАВА, прабіла глыбокую брэш, куды ўварваўся танкавы корпус Манштэйна. К вечару тры савецкія дывізіі былі рассяяны, а пяць іншых панеслі страты да 70 працэнтаў асабовы саставу. 14-ты механізаваны корпус, што дыслацыраваны ў раёне Пружаны-Кобрын, падвергся такому моцнаму удару нямецкай авіяцыі, што так і не паспеў разгрупавацца і быў амаль поўнасцю знішчаны. 13-ты мехкорпус, што знаходзіўся бліжэй да граніцы і ўжо к вечару пачаў бой, з-за недахопу гаручага, боепрыпасаў і тэхнічных паломак не змог арганізаваць дастаткова магутны ўдар і трапіў у акружанне (як мяркуецца, у раёне Пружаны-Кобрын загінула і не было пахавана больш за 14 тысяч савецкіх воінаў. — І.К.).

НА ПРАЦЯГУ ночы Д. Паўлаў спрабаваў стварыць конна-механізаваную групу пад камандаваннем свайго намесніка генерал-лейтэнанта І. Болдына, уключыўшы ў яе 6-ты і 11-ты механізаваныя карпусы, якія 23 чэрвеня павінна была нанесці контрудар з раёна Гродна па паўднёваму флангу нямецкай групы.

Але даставіць свечасова загалы і сабраць раскіданыя часткі ў тую вар’яцкую ноч не ўдалося. Ва ўсякім выпадку, наступнай раніцай толькі адзін 11-ты механізаваны корпус апынуўся ў зыходным раёне. 6-ты мехкорпус і кавалерысты, якія ўсё яшчэ знаходзіліся ў дарозе, падвергіліся знішчальным атакам авіяцыі і панеслі вялікія страты (усе сілы і сродкі ГВА корпуса ў гэты час знаходзіліся ў вучэбным цэнтры ў раёне Бяроза. — І.К.). 24 чэрвеня І. Болдын па камандзе “зверху”, не маючы дастаткова сіл і сродкаў, нанёс контрудар, але страты ў асобовым саставе і матэрыяльнай частцы (да 80 працэнтаў) і ізаляваны характар наступлення асудзілі гэтую аперацыю на правах.

Імкнучыся прыкрыць свой правы фланг і аднавіць сувязь з Паўночна-Заходнім фронтам, Д. Паўлаў працягнуў перакідаць дывізіі з 10-й арміі на поўнач у раён Полацк—Віцебск, каб падмацаваць аслабленую 3-ю армію, па сутнасці пакінуўшы Мінск без прыкрыцця. Там часам 4-я армія генерала Каравкова пад націскам войск фон Клюге з фронту адыходзіла на ўсход, а яе левы фланг быў рассячаны і глыбока ахоплены 2-й танкавай групай Гудэрыяна. 25 чэрвеня яго танкавыя дывізіі на паўночны ўсход ад Слоніма разам з танкістамі Гота зацягнулі пятлю акружэння вакол савецкіх пяхотных часцей, што адыходзілі ад Беластока; 26 чэрвеня 47-мы танкавы корпус захапіў Баранавічы, а 27 чэрвеня 17-я танкавая дывізія гэтага корпуса, пераадолеўшы 75 кіламетраў, выйшла на паўднёвую ўскраіну Мінска, дзе сутрэлася з 3-й танкавай групай Гота, замкнуўшы другое, знешняе кальцо акружэння вакол войскаў Заходняга фронту (у акружэнні ў раёне Наваградка апынулася большасць дывізіі 3-й і 10-й арміі, а таксама частка сіл 13-й арміі (11 дывізіі), якія амаль поўнасцю былі знішчаны. — І.К.).

26 чэрвеня перадавыя атрады 2-й і 3-й нямецкіх танкавых груп прарваліся на подступы да Мінска. Тут яны былі сутрэты спешна выпучанымі на рубяж Мінскага ўмацаванага раёна злучэннямі 2-га і 44-га стралко-

вых карпусоў. Разгарнуўшыся на фронце звыш 100 кіламетраў, яны на працягу 26-28 чэрвеня паспяхова адбілі атакі танкавых часцей праціўніка. Толькі воіны 100-й стралковай дывізіі ў раёне Астравіцкага гарадка спалілі звыш ста танкаў і знішчылі адзін пяхотны і адзін танкавы полк праціўніка, але і ў большасці сваёй палеглі касцямі на гэтым рубяжы абароны (яны да гэтага часу знаходзяцца ў траншэях і акапах, там, дзе іх напаткала смерць. — І.К.).

Жорсткія, кровапралітныя баі працягваліся... 1 ліпеня 1941 го-

данізацыямі і аб’яднаннямі.

У прыватнасці, так і застаўся нявыкананым пункт пастановы аб тым, што “...увекавечанне памяці абаронцаў Айчыны і ахвяр войнаў праводзіцца спецыяльнымі войскамі падраздзяленнямі з удзелам грамадскіх шукавых аб’яднанняў”. Ужо змянілася кіраўніцтва дзяржавы, а спецыяльныя войска падраздзялення ў рэспубліцы так і не створаны. У той час, калі сотні ваеннаслужачых заняты ў сельскагаспадарчых і іншых “неўласцівых” Узброеным Сілам работах, у дзяржавы не хапіла магчымасці, а хутчэй за

падлежыт оглашэнню”. На падставе гэтага загада да 1 мая 1941 года ўвесь асабовы састаў Чырвонай Арміі атрымаў медальёны з укладнымі лісткамі з кароткімі біяграфічнымі данымі і месцам жыхарства родных. (Гэта, бадай, адзінае мерапрыемства, якое было выканана ў поўным аб’ёме да пачатку вайны. — І.К.).

Укладны медальёны за паўнаўдзя ў двух экзэмплярах. Адзін у выпадку гібелі яго ўладальніка вымаўся і захоўваўся ў штабе часці ці лячэбнай установе, а другі экзэмп-

пальных дзеянняў. Можна сцвярджаць, што калі пахаванне не паружана, то і сёння можна дакладна вызначыць яго месца.

Але калі ўлічыць, што месцы баёў 1941 года часта супадалі з месцамі баёў 1944 года, то значыць гэтыя пахаванні знаходзяцца побач.

Многа такіх жалобных месцаў знаходзіцца ў раёне наступнага гарадоў і населеных пунктаў: Оршы, Віцебска, Гарадка, Лепеля, Крычава, Клімавіч, Магілёва, Жлобіна, Рагачова, Бабруйска, Асіповіч, Гомеля, Рэчыцы, Жыткавіч, Мінска, Стоўбцаў, Наваградка, Слоніма, Ваўкавыска, Брэста, Кобрына, Гродна, Пружаны і іншых.

У 50–70-х гадах па ўказанню адпаведных партыйных і савецкіх органаў, якім здавалася, што наяўнасць такой вялікай колькасці пахаванняў можа навесці на думку — а чаму столькі нашых салдат загінула ў баях — пачалася кампанія (як правіла, да чарговага юбілею) па з’яўдзенню асобных пахаванняў у брацкіх магілах. У выніку гэтай акцыі паружалася размяшчэнне магіл, і сёння ўжо немагчыма ідэнтыфікаваць астанкі загінуўшых.

Напрыклад, на тэрыторыі Кастрычніцкага сельсавета Віцебскай вобласці ў тым жады было перанесена звыш 50 брацкіх магіл, многія з якіх з’яўляліся дывізіённымі могілкамі.

Для ўпарадкавання аховы месцаў пахаванняў пастановай Савета Міністраў Беларусі ад 21 снежня 1992 года было вызначана, што ўсе віды работ, якія могуць стварыць пагрозу для воінскіх пахаванняў, — забаронены. Што ж адбываецца на самай справе? Карты з дакладнымі каардынатамі месцаў пахаванняў знаходзяцца на захоўванні ў Цэнтральным архіве Міністэрства Абароны Расійскай Федэрацыі ў горадзе Падольску. У сувязі з адсутнасцю іх у Беларусі адбываюцца выпадкі часам міжвольнага раскрыцця пахаванняў у выніку правядзення сельскагаспадарчых, будаўнічых і іншых відаў работ. Выйсце з гэтага становішча адно — вырашыць гэтае пытанне на міждзяржаўным узроўні.

Да таго ж у гэтым жа архіве маюцца звесткі больш чым аб 15 мільёнах загінуўшых. Гэтыя даныя маюць магчымасць сваякам загінуўшых упершыню за многія гады даведацца пра дакладнае месца пахавання іх блізкіх.

Многа для пастаноўкі гэтых і іншых праблем зрабілі і працягваюць рабіць сёння актывісты пошукавага руху актывіста Н. Трабякова і В. Луку. Але, безумоўна, два чалавекі не ў стане вырашыць гэтыя набалелыя праблемы.

За апошнія пяць гадоў членамі грамадскіх пошукавых груп, атрадаў і аб’яднанняў пры раскопках былі знойдзены астанкі больш чым трох тысяч загінуўшых воінаў. Многа гэтых ці мала? Для грамадскіх работ, вядома, многа, ды яшчэ трэба ўлічыць, з якой рызыкай звязаны гэтыя работы. Але калі ўлічыць, што многія пахаванні перыяду 1941 года да сёння з’яўляюцца безыменнымі і ў іх, па самых прыблізных падліках, могуць знаходзіцца астанкі звыш 500 тысяч нашых воінаў, то гэта з’яўляецца кропляй у моры.

Нельга забываць і пра тое, што з гэтых трох тысяч большасць была ўлічана, а ў выніку раскрыцця пахаванняў знішчаюцца, астанкі абязлічваюцца і звозяцца ў кучу для чарговага перазахавання. У выніку гэтага сувязь з архіўнымі дакументамі, што фіксуюць імяны загінуўшых і месцы іх пахавання, назаўсёды страчваецца...

Блізкіца 50-годдзе Вялікай Перамогі. У сродках масавай інфармацыі з’яўляюцца і з’явіцца яшчэ не адна публікацыя аб неабходнасці аддаць гэтай памяці загінуўшым у гады данай стаячай вайны. Ці пойдзе справа далей спой?

Ігар КУЗНЯЦОУ.

ЦАНА ПЕРАМОГІ

СУАДНОСІНЫ СІЛ І СРОДКАЎ У ПАЛАСЕ ЗахАВА НА 22 ЧЭРВЕНЯ 1941 ГОДА.

Сілы і сродкі	Праціўнік	ЗахАВА	Суадносіны
Дывізіі	40	44	1:1,1
Асабовы састаў (тыс.)	820	671,9	1,2:1
Гарматы і мінамёты	10 763	0 087	1,06:1
Танкі	810	2201	1:2,7
Самалёты	1 667	1685	1:1

да 4-я танкавая дывізія фарсіравала Бяразіну каля Свіслачы, а на наступны дзень 18-я танкавая дывізія групы Гудэрыяна захапіла пляцдарм каля Барысава...

У ПАЧАТКУ вайны Заходні фронт людзях і тэхніцы. З 44 дывізіі, якія меліся перад вайной, 24 былі разгромлены (сд-10, тд-8, тд-4, кд-2). Астатнія 20 злучэнняў страцілі ў сярэднім палавіну сіл і сродкаў, а ВПС фронту — 1 797 самалётаў.

Толькі ў першы тыдзень баёў войскі Заходняга фронту забітымі страцілі каля 500 тысяч чалавек (77 працэнтаў штатнай колькасці). Калі ўлічыць, што ў першыя дні вайны толькі на тэрыторыі Беларусі ў дзённую армію было мабілізавана звыш 400 тысяч чалавек і большасць з іх загінула, так і не трапіўшы ні ў якія спісы, то можна выказаць меркаванне, што гэтая лічба перавысіць 650 тысяч чалавек.

Гэта без уліку тых, хто загінуў у палоне, у партызанскіх атрадах і г.д. Дакладную лічбу загінуўшых на тэрыторыі Беларусі ў пачатковы перыяд вайны ўстанавіць немагчыма.

Таксама нельга дакладна вызначыць месцаў нават масавых пахаванняў. Гэта тлумачыцца перш за ўсё тым, што выканана патрабаванні загада народнага камісара абароны N 138 ад 15 сакавіка 1941 года аб парадку пахавання загінуўшых у баях, у тых умовах, калі тэмпы руху нямецкіх войскаў, у суткі дасягалі 200 кіламетраў, было нават пад пагрозай расстрэлу немагчымым. Такім чынам, сотні тысяч савецкіх воінаў так і засталіся непахаванымі і нават неведомымі.

З ПАЧАТКУ вайны прайшло больш паўстагоддзя. Больш сказана слоў аб неабходнасці увекавечвання памяці загінуўшых абаронцаў Радзімы, колькі прайшло юбілеяў, колькі змянілася кіраўніцтва, колькі прайшло вахт памяці. Стваралася уражанне, што загінуўшых удалося вырваць з палону забывання. Але гэта толькі на першы погляд...

Зыходам у свет 21 снежня 1992 года пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь N 763 “Аб увекавечанні памяці абаронцаў Айчыны і ахвяр войнаў”, а таксама са стварэннем у Камітэце па сацыяльнай абароне ваеннаслужачых адпаведнага ўпраўлення здавалася, што праблему можна вырашыць. Аднак гэтага не адбылося. Перш за ўсё таму, што гэта работа, як і раней, праводзіцца не дзяржавай, а грамадскімі ар-

ўсё жаданна вырашыць гэтую вельмі важную праблему. Нашы кіраўнікі многа гавораць аб маралі, але забываюць простую ісціну, што вайна не закончана, пакуль не пахаваны апошні салдат.

Нельга забываць, што месцы баёў нашіпаваны выбухованебяспечнымі прадметамі, якія нясуць у сабе смертэльную небяспеку, перш за ўсё для тых, хто спрабуе праводзіць на грамадскіх пачатках пошукавую работу.

Да 1993 года асобнымі пошукавымі аб’яднаннямі на тэрыторыі рэспублікі пры раскопках месцаў баёў было выяўлена больш за 10 тысяч выбухованебяспечных прадметаў. Пры правядзенні не так даўно сучаснага размініравання ў Дубровенскім раёне Віцебскай вобласці ваеннаслужачымі Беларускай арміі было знойдзена і аб’яшчоджана 50 526 выбухованебяспечных прадметаў. Гэта толькі на тэрыторыі аднаго раёна!

Але ж разам з тым, хто шукае, з’явіліся і “трафейшчыкі”. Яны, у адрозненне ад сапраўдных, аснашчаны самымі сучаснымі прыборамі заходняй вытворчасці, што дазваляюць практычна беспамылкова на глыбіні да 3–4 метраў вызначыць прадметы, якія цікавяць іх. Гутарка ідзе перш за ўсё аб зброі, боепрыпасах, выбуховых рэчывах, якія цяпер карыстаюцца павышаным попытам у пэўных асобаў. Пры раскопках нямецкіх пахаванняў яны шукаюць запальны рэчывы, якія акупанты забіралі ў мясцовага насельніцтва і прыгавораны да расстрэлу, а таксама рэзаны нямецкіх салдат, якія потым прадаюць за валюту грамадзянам ФРГ.

Пры правядзенні раскопак існуе і іншая небяспека — інфекцыйная. Але ніхто не можа спыніць аматараў лёгкай нажывы, ды ніхто і не спрабуе гэта рабіць.

П РАЙШЛІ дзесяцігоддзі, але літаральна да нядаўняга часу ні ў адной крывіцы мы не маглі знайсці звестак аб нашых страхах у гады Вялікай Айчыннай вайны. На жаль, на гэтым пытанні няма дакладнага адказу і сёння. Хаця нас спрабавалі і спрабуюць пераканваць, што ўлік веўся дакладна і заўсёды.

Сапраўды, 15 сакавіка 1941 года напярэдадні вайны нажом абароны СССР падпісаў загад, які ўводзіў у дзеянне Палажэнне “Аб персанальным уліку страў і пахаванняў загінуўшага асабовы саставу Чырвонай Арміі ў ваенны час”. На гэтым загадзе да сёння стаіць грывф “Совершено секретно. Не

пяр, укладзены ў медальён, заставаўся пры забітым ці памершым ад ран.

Адсюль вынікае, што выяўленне на месцах баёў медальёнаў з адным укладным сведчыць аб тым, што данае пахаванне не з’яўляецца безыменным.

Мала таго, пахаванні загінуўшых на полі боя праводзіліся не стыхійна (выключы перыяд з’яўлення пачатковых злучэнняў вайны, пра што ішла размова вышэй. — І.К.), а ў пэўным парадку, які зноў-такі рэгуляваўся раздзелам пятым гэтага Палажэння.

У прыватнасці, для збору труп загінуўшых у месцах баёў распараджэннем камандзіра палка прызначалася спецыяльная каманда (яе часта называюць “пахавальнай”. — І.К.), у абавязкі якой уваходзіла:

- пошук труп загінуўшых;
 - рэгістрацыя (па ўкладных лістках медальёнаў) загінуўшых;
 - збор і дастаўка іх на дывізіённыя пункты пахавання.
- Пасля заканчэння збору труп загінуўшых у месцах баёў палка прызначалася спецыяльная каманда (яе часта называюць “пахавальнай”). Пахаванне труп загінуўшых у месцах баёў праводзілася толькі ў маштабе дывізіі (брыгады) у брацкіх магілах. Згодна з патрабаваннем адпаведных дакументаў магілы капаліся на глыбіню да паўтара метра і зверху насыпалася зямля вышыней да паўметра, усё пакрывалася дзернам ці каменем. На перахмі магілы ўстанавлівалася перахіда, зробленая з дошак ці каменя, на якой выпальваўся ці пісаўся нумар магілы.
- Трупы начальніцкага саставу ад камандзіра палка і вышэй хавалі ў драўляных трунах. А астатнія афіцэрскага саставу — у асобных магілах.

Акрамя таго, у кнізе пахавання супраць кожнага прозвішча дакладна вызначалася месца знаходжання труп загінуўшых у магіле, упісваўся парадкавы нумар магілы і дакладна ўказвалася на тапаграфічнай карце буйнога маштаба яе размяшчэнне. Адрываўся такую кнігу, і сёння можна прачытаць не толькі дзе знаходзіцца магіла, але і нават размяшчэнне ў ёй астанкаў загінуўшага. Адзін экзэмпляр карты з абазначэннем магілы высялаўся ва Упраўленне па ўкамплектаванні войск Генеральнага штаба Чырвонай Арміі разам са спісам загінуўшых.

З НАЧЫЦЬ улік усё-такі меўся, і можна з упэўненасцю сказаць, што сістэматычна ён веўся толькі з лета 1943 года, калі нашы войскі перайшлі да наступ-

БЕЗ ІДЭАЛІЗАЦЫ І АЧАРНЕННЯ

ЯК СЛУЧАКІ БАРАНІЛІ СВОЙ ДОМ

Сам Чайка на допыце сведчыў, што меў мэту папярэдзіць Кеца аб велізарнай колькасці дэзерціраў з Бабруйскага, Слуцкага паветаў, якія цэлымі натоўпамі ўліваліся ў паўстанцкую брыгаду. Галоўную прычыну гэтай з’явы Чайка бачыў у пагрозах арыштаў і расстрэлаў, якіх не шкадавалі чырвоныя камандзіры. І ён параіў былому сябру не пужаць людзей і не рыхтаваць, такім чынам, шматлікія ахвяры. У шчаслівы вынік падзей, як баявы афіцэр, фронтавік, не верыў.

Чайка быў расчараваны засіллем балахоўцаў у паўстанцкім штабе і палітычнымі гульнямі кіраўнікоў, прасіў у сябра парад і дапамогі. Такім чынам выказаўся аб эмсеце злэшчаснага ліста Уладзіміра Пракулевіча, старшыня Слуцкай рады. “Я і Жаўрыд бачылі, як яго павялі ў контрразведку. Апошнія словы, якія мы пачулі, былі: “Жаўрыд, спасі мяне!”. Арыштаваныя разлічвалі на дапамогу Паўла Жаўрыда, ён спадзяваўся, што камісар Найвышэйшай Рады справядліва разбярэцца ў яго канфлікце з контрразведкай, гэтым неафіцыйным штабам Булак-Балаховіча ў Слуцку. Справа ў тым, што дзякуючы намаганням эсэраўскай часткі Рады Чайка атрымаў пасаду камандзіра Слуцкага палка насуперак жаданню другога боку бачыць на гэтай пасадзе капітана А. Самусевіча. Дапамогі Чайка не дачакаўся. Жаўрыд у дзень арышту ад’ехаў у Варшаву па грошы. Пракулевіч, назіраючы ўзмацненне балахоўцаў, сабраў аднадумцаў на тайны сход. Пакуль абмяркоўвалі невыносны стан расколу і шляхі выйсця, Чайка пасля пяці дзён арышту, у ноч з 2 на 3 снежня 1920 года, уцёк, дарэчы, з дапамогай афіцэра контрразведкі Мірончыка, які паспачуваў былому камандзіру.

Трэба зазначыць, што ў Асобны аддзел ВЧК пры 16-й арміі Чайка трапіў 12 снежня, дзе быў дзесьці дзён, што рабіў, на якім баку шукаў прытулку, невядома. І яшчэ адна акалічнасць — справа па абнавачванню асабістамі распачата толькі 27 снежня. Пятнаццаць дзён на яго не звярталі ўвагі. Цікава, чаму? Можна не ведалі, хто трапіў да іх? Пытанне пакуль застаецца.

Тым часам выйшаў з Чайкам дапамог эсэрам перахапіць ініцыятыву. На сходзе па прапанове Пракулевіча вырашылі арыштаваць і судзіць камандзіра брыгады Анцыповіча, начальніка разведкі Мірановіча і яго памочніка Рэута. Першага за тое, што “не мог трымаць лінію Рады”. Фармальнай зачэпкай для арышту двух іншых быў праступак Чайкі. Сход пастанавіў прызначыць на пасаду камандзіра брыгады Антона Сокал-Кутылоўскага. Контрразведку ўзначаліў афіцэр Беларускай Вайскавай камісіі Янушэнка. З снежня правялі арышты, на наступны дзень судзілі. Анцыповіча разжалавалі ў шэраговыя, Мірончыка і Рэута знялі з пасады. Дарэчы, апошні таксама хутка трапіў у ЧК і быў расстрэляны. Паўлюкевіч і Маццелі вымушаны былі падпарадкавацца Радзе. Тым больш, што Пракулевіч, каб мець узброеную падтрымку, аддаў загад камандзіру батальёна А. Каўпаку

зняцца з пазіцыі і з атрадам 80 чалавек прыбыць у Семяжава, дзе праходзілі разборкі з балахоўцамі. І гэта ў той час, калі праўнік браў верх. 7 снежня паўстанцы вымушаны былі пакінуць Семяжава.

Гісторыя здрады Паўла Чайкі — гэта толькі вонкавы бок падзеі. Няхай ускосна, але ў першую чаргу здрада хавалася ў бязглуздых амбіцыях і упартым нежаданні шукаць згоду, у непрудуманых паводзінах палітыкаў. Вялікі гістарычны ўрок тоіцца ў сплукіх падзеях.

З’ЕЗД

• СЛУЧЫНЫ

Нязгода паўплывала і на працу з’езда. Для падрыхтоўкі яго па вёсках раз’ехалі інструктары. На месцах выбіралі дэлегатаў, высвятлялі настрой насельніцтва. За тры дні да адкрыцця прадстаўнічага сходу вярнуліся інструктары. Яны засведчылі агупнае панаванне антысавецкіх настрояў і адначасова адсутнасць выразнай цягі да Польшчы. Людзі імкнуліся да дзяржаўнай самастойнасці.

Модус прадстаўніцтва на з’ездзе быў вызначаны наступным: па 5 чалавек ад 15 валасцей, па 2 — ад культурна-асветніцкіх, эканамічных і іншых арганізацый, па 1 — ад прафесійных груп настаўнікаў, юрыстаў, па 1 — ад рэлігійных культур: праваслаўнага, каталіцкага, іўдзейскага. Усяго 115 чалавек.

На жаль, анкетны ўдзельнікам з’езда не запаўняліся, таму прааналізаваць яго склад даволі цяжка. Але дакладна вядома, што выбіралі, як правіла, людзей пісьменных, аўтарытэтных, з ліку настаўнікаў, мясцовых чыноўнікаў, сялян, якія з ваіны вярнуліся афіцэрамі. Ад Пукіўскай воласці, напрыклад, былі дэлегіраваны настаўнікі Пётр Бабарэка, Іван Капак, Пётр Зянюк. Апошні, дарэчы, да прыходу палкаў быў старшынёю Пукіўскага валаснога выканкома.

Задача склікання з’езда была ў значнай меры аблегчана папярэдняй арганізацыйнай работай Нацыянальнага камітэта. Замест прызначаных польскай адміністрацыі войтаў у валасцях і солтысаў у вёсках былі абраны беларускія камітэты.

З заданнем арганізаваць дэмакратычныя выбары ў валасныя органы ўлады ад Навома на месцы вызначалі Васіль Русак, Васіль Цішкевіч, Уладзімір Грушэўскі. Улас Дубіна праводзіў сходы ў Цараўскай воласці, Пагосце, Старобіне, Мелкавічах. Сяляне выбіралі сваіх прадстаўнікоў у мясцовыя камітэты, выказвалі словы падтрымкі ў адказ на заклікі ствараць уласную армію для абароны бацькаўшчыны. Грамадзянскую ўладу ў Грозаўскай, Цімкавіцкай, Пукіўскай, Грэскай і Вызенскай валасцях дапамагаў ствараць Пётр Бабарэка са сваімі папелчнікамі.

Як правіла, тыя, каго выбіралі ў мясцовыя органы кіравання, адначасова былі дэлегіраваны на павятовы з’езд.

Польскія ўлады не прырэчылі скліканню з’езда Случчыны, таму што канчаткова мір з савецкай Расіяй яшчэ не быў падпісаны і ў Рызе працягваліся мірныя перамовы. Выступленні супраць Саветаў былі на карысць Польшчы.

Зімовая раница.

Фота Г. АЛЯКСАНДРАВА.

ГЭЙ, НАВАГРАДЦЫ!

ЦІ НЕ ЧАС САБРАЦЦА РАЗАМ

У адной надзвычай цікавай кнізе пад назвай “Эмансipaцыя свiцязянкi i iншыя шаленствы”, якая выйшла ў свет у Наваградку ў 1934 годзе, ёсць такі анекдот. Калі ў якім-небудзь бязлюдным месцы, напрыклад, на бязлюдным востраве, апынецца адзін парыжанін, народзіцца песня, двое — дуэт, трое — кабарэ; адзін жыхар Лондана — сплін, двое — гольфавы клуб, трое — англійская калонія; адзін жыхар Наваградка — могілкі, двое — плётка, трое — усё магчымае і немагчымае на свеце.

Так лічылі ў 30-я гады, калі Наваградкак быў не толькі адміністрацыйным цэнтрам ваяводства, але і асяродкам культурнага жыцця цэлага рэгіёна, калі зімой сюды з’язджаліся на балі і карнавалы, а летам цэнтр жыцця перамяшчаўся на Свiцязь. З таго часу шмат што змянілася ў абліччы горада і краю, але, нягледзячы ні на што, захавалася яго адметнасць. Па-ранейшаму велічныя руіны старажытнага замка дамінуюць над маляўніча раскінутым па пагорках горадам, выпраменьваючы ў наваколле назапашаную стагоддзямі энэргію. Тут пануе асабліва атмасфера разважлівасці і спакою.

Што ж датычыць жыхароў, то сапраўдныя наваградцы, як і шмат гадоў назад, — людзі, моцныя духам, гатовыя змагацца з цяжкасцямі і нягодамі і берагчы тое, што засталася ім у спадчыну. Яны з гонарам называюць сябе наваградцамі, дзе б ні жылі, носячы ў сэрцах вялікае пачуццё любові і ўдзячнасці (а часам болю і тургі) да сваёй радзімы.

А Наваградчыне сёння, можа, як ніколі, патрэбна ўвага і дапамога неаб’якавых да гэтай зямлі людзей. Сам Наваградкак сутыкнуўся з пагрозай разбурэння сваёй галоўнай каштоўнасці — таго, што засталася ад некалі магутнага наваградскага замка. Яго велічныя руіны, асабліва Касцельная вежа, могуць не вытрымаць нават гэтай зімы.

Як часта мы шкадуем, што наш замак ужо не такі, як на малюнках Н. Орды і Ю. Пешкі, што няма той Наваградчыны, якая паўстае са старонак кнігі Р. Афтаназі “Гісторыя ўладанняў. Наваградскае ваяводства”. Нават той Наваградкак, які бачым у фільме “Наваградкак 1931 года”, на вялікі жаль, знік назаўсёды. Многія пабудовы

зніклі па волі людзей і часу, але перш за ўсё таму, што ніхто не паклапаціўся, каб іх захаваць. Ніхто не дбаў пра тое, што, страчваючы кожную адметную рысу мінулага, Наваградчына губляла адзін за другім шансы на будучыню. Разбураўся замак, знішчалася яго аўра і той энэргетычны патэнцыял, які падсвядома ўздзейнічае на людзей і робіць іх менавіта наваградцамі. Тое ж самае адбывалася і са шматлікімі асяродкамі культуры, якімі былі Шнорсы, Вераскава, Адампаль, Любча, Нянькава і яшчэ цэлы шэраг маэнтаў і фальваркаў, якія не толькі ўпрыгожвалі гэту зямлю сваёй архітэктурай, але і стваралі ўмовы для развіцця гаспадаркі, навукі, мастацтва.

Зараз ад іх засталіся руіны, рэшткі некалі прыгожых паркаў, і мы можам быць апошнімі, хто дакранаецца да гэтай жывой і жыватворнай гісторыі. Хіба мы не нясем за гэта адказнасць?

Гэтым праблемам і цэламу шэрагу іншых, звязаных з гісторыяй Наваградчыны, экалогіяй, эканомікай, перспектывамі на будучыню ў галіне турызму будзе прысвечаны першы з’езд Згуртавання наваградцаў свету, правядзенне якога плануецца на сярэдзіну чэрвеня гэтага года. Наогул 1995-ты павінен стаць адметным для наваградцаў: спаўняецца 950 гадоў ад першага летапіснага ўпамінання аб Наваградку, а таксама 400 гадоў надання гораду герба, святкуе сваё 600-годдзе Мір — бліжэйшы сусед у ланцугу гістарычных мясцін Наваградкак—Мір—Нясвіж.

Ці не час сабрацца разам, каб падыхаць гаючым, вольным ветрам, які прыносіць успаміны дзяцінства, адчуць, як маладзее душа і цела ад свiцязанскай вады, як абуджаюцца лепшыя пачуцці і думкі, і разам паспрабаваць дапамагчы гэтай чудаўнай зямлі.

Заяўкі на ўдзел у рабоце першага з’езда ЗНС і прапановы ў яго праграму просім дасылаць на адрас:

231400, Беларусь,

г. Наваградкак,

вул. Гродзенская, 2.

Гісторыка-краязнаўчы музей.

Тамара ВЯРШЫЦКАЯ,

старшыня Управы ЗНС.

Старшыня згуртавання беларусаў Львова Б. Цімошчанка прапанаваў “Голасу Радзімы” свой артыкул, напісаны ім для першага нумару газеты “Беларус Галічыны”. Друкуем яго ў скарачэнні.

ГАДЫ ПРАЦЫ І СПАДЗЯВАННЯЎ

Нарадзілася згуртаванне беларусаў Львова амаль што на пустой ніве. Аніякіх слядоў больш-менш арганізаванага існавання беларусаў знайсці не ўдалося, хаця вядома, што яны на Галічыне жылі спрэчана. Шляхі нашых знакамітых землякоў не раз праходзілі праз Львоў і ўнеслі ў яго малы ўклад у развіццё агульнаславянскай культуры. Дастаткова ўпамінуць імёны Ф. Скарыны, І. Хведарова, А. Міцкевіча, Т. Касцюшкі, М. Агінскага, Алаізы Пашкевіч (Цётка), каб мець усе падставы на легітымнасць нашага існавання тут.

І так, што ж удалося зрабіць за гэтыя два гады на шляху адраджэння нашай беларускасці?

Згуртаванне мае каля чатырохсот больш-менш актыўных сяброў таварыства. За гэты час праведзена некалькі агульных мерапрыемстваў. (У тым ліку, урачысты вечарыны, прысвечаныя 100-годдзю М. Гарэцкага, 75 угодкам аб’яшчэння БНР).

Другі год выходзіць у эфір наша беларускамоўная радыёпраграма “Весткі з Беларусі”, а ў розных перыядычных выданнях Украіны і Беларусі надрукавана каля 10 артыкулаў аб нашым жыцці і нашых праблемах. Арганізавана таксама некалькі тэматычных выставак беларускай літаратуры, беларускіх народных майстроў.

Пералік гэты можна прадоўжыць, але мы не задаволены зробленым, таму што зрабіць можна было больш, калі б... Ці можна паставіць пытанне інакш: чаму не зроблена тое, што планавалася, аб чым марылася? Прычыны, на наш погляд, відавочныя: без дзяржаўнай падтрымкі наша справа малаперспектыўнае, і не мае шансаў на поспех. Энтузіязм па-бальшавіцку сваё адрацаваў.

Паўстае пытанне, а само нацыянальнае адраджэнне, каму яно патрэбна?

І яшчэ адзін бок гэтага пытання. Беларусы надзвычай мяккая нацыя, і таму асімілююцца вельмі лёгка, асабліва ў блізкай па крыві, больш моцнай нацыі Расіі і Украіны. Нацыянальная самасвядомасць толькі пачынае працягвацца. Што ж трэба рабіць?

Па-першае, не губляць надзеі, па-другое, турбавацца і ступацца да сэрцаў уладаў Украіны і Беларусі з надзеяй на тое, што там знойдуцца людзі, якія зразумеюць наш боль. Бо беднасць не прычына для аб’якавасці. Па-трэцяе, аб’ядноўваць і гуртаваць неаб’якавых да долі Бацькаўшчыны беларусаў, якіх на Украіне амаль што паўмільёна. Усяляк садзейнічаць адраджэнню любых парасткаў беларускасці, тым больш, што ні ў аднаго народа свету, у тым ліку ўкраінцаў, не можа ўзнікнуць падзэрэнне аб нашым нацыяналізме ці шавінізме, бо больш прыгнечанага народа, чым мы, у свеце няма.

А спраў у галіне адраджэння Беларусі вельмі шмат. Адной з найпершых нема крычыць і просіць дапамогі наша родная мова. Яна зараз быццам малое зубраня, вось-вось будзе занесена ў Чырвоную кнігу. І мы павінны абараніць яе, каб яна заняла сваё пачэснае месца сярод магутных моў Еўропы.

г. Львоў.

Барыс ЦІМОШЧАНКА.

З 1930 года, у адпаведнасці з запятам Дзяржплана СССР, АДПУ і Наркамата ўнутраных спраў (НКУС), даводзілі разнарадкі па раёнах на ворагаў народа і шкоднікаў, якія потым узводзілі Магнітку, Камсамольск-на-Амуры, Волга-Данскі канал. За першую пяцігодку (1928/29—1932/33) з БССР планавалася выселіць 300 тысяч вяскоўцаў. Зразумела, што добраахвотна такая маса людзей перасяліцца не магла... Такім чынам, нармальныя эканамічныя рычагі для большавіцкага эксперыменту не падыходзілі, і яны былі адкінуты. Эканамічны скачок ажыццяўляўся фашысцка-большавіцкімі метадамі.

ЯК ЖА ПРАХОДЗІЛА ІНДУСТРЫЯЛІЗАЦЫЯ НА БЕЛАРУСІ 90 працэнтаў яе насельніцтва займалася ў 1926 годзе сельскай гаспадаркай (па СССР — 80 працэнтаў). Прамтавараў не хапала. У канцы 20-х гадоў у гарадах БССР налічвалася каля 33 тысяч беспрацоўных. Беларуская вёска мела каля 600 тысяч лішніх рук. Індустрыялізацыя патрабавалася і беларускаму народу. Але яе распачыналі захопнікі, не ашчаджаючы ні прыродныя, ні людскія рэсурсы. Захопнікі не маглі шкодаваць нічога. Да пачатку 30-х гадоў Масква зацвердзіла за сабой права на ўстанаўленне фактычна ўсіх асноўных планавых паказчыкаў для мясцовай прамысловасці. А за іх невыкананне можна было страціць і пасаду, і партыйны білет. Аднак заданні першай пяцігодкі прамысловасць Беларусі так і не выканалі. Праўда, яны былі нерэалістычнымі. Не ўдалося правесці і рэканструкцыю чыгуначнага транспарту.

Гэта не азначала, аднак, што эканоміка стаяла на месцы. Асноўная ўвага звярталася на развіццё традыцыйных лёгкай і харчовай прамысловасці. Узніўлялася машынабудаванне. У 1928 годзе першыя беларускія станкі выпускаў мінскі завод “Энергія”. Нападзілася вытворчасць штучных валокнаў (Магілёў) і трыкатажу (віцебская фабрыка КІМ). Запрацаваў Гомсельмаш. Індустрыя яшчэ не паспела раздушыць саматужна-рамесную вытворчасць і пераарыентаваць прамысловасць на выпуск сродкаў вытворчасці. Яўрэйскія рамеснікі, якія сяляне, зганяліся ў кааператывы. Прыватнаму прадпрыемству ходу не было — і яўрэі шукалі шчасце ў Крыме і Бірабіджане.

У другой пяцігодцы (1933—1937) тэмпы індустрыялізацыі Беларусі запаволіліся. Экстэнсіўныя метады вычарпалі сябе. З дапамогай непісьменных, толькі што адарваных ад зямлі сялян можна было будаваць заводскія карпусы, але не наладжваць у іх вытворчасць. Нізкая кваліфікацыя рабочых стрымлівала асваенне прамысловых магутнасцяў. Паломкі і прастойнай тэхнікі былі звычайнай з’явай. Матэрыяльных стымуляў да працы не існавала. На прадпрыемствах віселі заклікі і хадзілі наглядчыкі. Правалы ў прамысловасці спісваліся на “дыверсантаў імперыялізму” і “шкоднікаў”, якіх выкрывалі і судзілі.

К канцы другой пяцігодкі прамысловасць БССР выпускала фанеру (29 працэнтаў саюзнай прадукцыі), аліфу (30 працэнтаў), дрожджы (25 працэнтаў), запалкі (28 працэнтаў), спірт, металарэжучыя станкі і розныя металавырабы,

паперу, цэмент (Крычаў), ільновалакно (Аршанскі льнозавод), трыкатажныя вырабы, абутак. Узраслася залежнасць мясцовых прадпрыемстваў ад прывазнога расійскага паліва і металаў. Але прамысловасць працавала яшчэ для людскіх патрэб, а не для вайны. Блізкасць мяжы з Польскай дзяржавай стрымлівала будаўніцтва тут прадпрыемстваў ваеннага значэння.

ЭКАНАМІЧНАЕ СТАНОВІШЧА ГАРАДЖАН. У 1931 годзе разам з біржамі працы зніклі і беспрацоўныя. Прамысловасць развівалася шляхам экстенсіфікацыі: у вытворчасць уцягваліся ўсё новыя і новыя матэрыяльныя і працоўныя рэсурсы. Складваўся савецкі стыль арганізацыі працы — вытворчасць дзеля вытворчасці. Адзін цэх мог вырабляць дэталі, непатрэбныя для другога, а патрэбныя не хапала. Штурмаўшчына, сацыялістычнае спаборніцтва выцскалі з рабочых апошняе жыццёвае сокі. Работы ўсім хапала, але заробкі былі мізэрныя, іх выдача часта затрымлівалася. Для папаўнення дзяржаўнай казны рэзка павялічваліся выпуск папяровых грошай. За першую пяцігодку вартасць рубля паменшылася прыкладна на 40 працэнтаў. Чырвонец перастаў канверсавацца. Узраслі цэны. Назіралася ўсеагульнае незадаволенасць савецкай уладай і камуністамі, якія толькі і рабілі, што заклікалі працоўных пацяраць дзеля перамогі сусветнай пралетарскай рэвалюцыі. Вось якое выказанне аднаго з мінскіх рабочых запісала даносчыкі НКУС пасля разгорнутай у 1932 годзе барацьбы з прагуламі: “Няхай замежныя рабочыя самі робяць рэвалюцыі. Мы на іх працаваць не хочам. За

бясцэннь працаваць нельга. Хлеба не даюць, прагуляць не даюць — з Чырвонай Арміяй ваяваць трэба”.

У 1932 годзе гарады не забяспечваліся нават хлебам. У Барысаве натоўп галодных разрабаваў хлебную краму (8 красавіка), у Віцебску адбылася дэманстрацыя галоднай чаргі, якая не дачакалася прадуктаў (26 мая). Рабочы віцебскай фабрыкі “Сцяг” індустрыялізацыі ў час лекцыі аб прафілактыцы летніх паносаў пачаў крычаць: “Вы нас спачатку накармаце!” Пашыраліся чуткі пра вайну. Людзі спадзяваліся, што яна збавіць іх ад савецкай улады. Яны былі ўпэўнены, што такая звярыная ўлада дроўга не пратрымаецца.

Жыццё гараджан не вызначалася камфортам. Нават у некаторых буйных гарадах адсутнічалі водаправод і каналізацыя, з-за недахопу электраэнергіі часта гасла святло. Аўтатранспарт знаходзіўся ў першапачатковым стане. Трамвай меўся толькі ў Віцебску і Мінску. Жылыя катастрофічна не хапала. У 1938 годзе ў Мінску з-за недахопу будаўнічых матэрыялаў было ўведзена ў эксплуатацыю ўсяго 20 кватэр. Усе лепшыя будынкі забіраліся вайскоўцамі: у беларускіх гарадах размяшчаліся вялікія ваенныя гарнізоны. Тавараў не хапала. У сакавіку 1937 года Саўнарком БССР прыняў спецыяльную пастанову аб мерах барацьбы з чаргамі за бульбай. У продаж паступалі патэфоны, швейныя машыны, веласіпеды, матыцы, цэны на якія не кожнаму былі па кішні. У 1938 годзе ў шэрагу раённых цэнтраў большавікі правялі кірмашы. Па прамысловыя тавары выстрой-

Захар ШЫБЕКА

ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСІ У XIX - XX СТАГОДАХ

(РАЗДЗЕЛЫ

З НЕНАДРУКАВАНАЙ КНІГІ)

валіся чаргі па 600—700 чалавек. У Сяне адна жанчына пасля бойкі і ціскатні засталася без сукенкі — усю парвалі. У Лагойску дзвюх калгасніц, вырашыўшых прыбрацца, з чаргі адвезлі ў бальніцу.

Праўда, па сведчанні беларускага паэта С.Грахоўскага, пасля адмены ў 1934 годзе картачнай сістэмы ў Мінску ў продажы з’явіліся дзесяткі гатункаў каўбас, ікра стаяла бочкамі. І так было да 1939 года. Але гэта толькі сведчыла аб рабаванні горадам вёскі. Харчовыя тавары прызначаліся для забяспечаных гараджан. Вяскоўцы не былі іх пакупнікамі, бо не мелі грошай.

Бічом буйных гарадоў стала дзіцячая беспрытульнасць. Дзеці раскулачаных, рэпрэсіраваных і збяднелых бацькоў туляліся па гарадскіх вуліцах, крапі, хуліганіі, п’янствавалі. Іх зганялі ў дзіцячыя прытулкі, дзе ўсё раскрасалася, і, галодныя, брудныя і раздзетыя, яны зноў уцякалі. У 1934 годзе большавікі правялі генеральную аблаву, якая выявіла ў Беларусі каля 7 тысяч бяздомных дзяцей.

ШТО АЗНАЧАУ ЭКАНАМІЧНЫ СКАЧОК ДЛЯ БЕЛАРУСАЎ. Індустрыялізацыя служыла для Масквы сродкам падпарадкавання беларускіх зямель, якія эканамічна прывязваліся да расійскай большавіцкай гаспадаркі. Яна аплалася неверагоднымі ахвярамі. Рэзка пагоршылася эканамічнае становішча беларускага насельніцтва. За 1928—1940 гады індэкс рознічных цен узрос у БССР у 6,3 разы. Пакупная ж здольнасць рубля знізілася за гэты час на 60 працэнтаў. Картачная сістэма забяспечвала

толькі мінімальны пражытачны ўзровень. Па меры набліжэння вайны расла інтэнсіфікацыя працы. На прамысловых прадпрыемствах уводзіўся казарменны парадак. Ужо ў 1938 годзе ў грамадстве назіралася трывога. Людзі забіралі грошы з ашчадных кас, назапашвалі газу, соль, цукар, мыла, запалкі.

Значыць, індустрыялізацыя Беларусі праводзілася большавікамі за кошт беларусаў, але не для беларусаў.

29.3. Запрыгоньванне сялян

ПЕРАХОД ДА ПРЫМУСОВЫХ ХЛЕБНАРЫХТОВАК. Зімой 1927/28 года ў СССР выбухнуў хлебнарыхтоўчы крызіс. Экспарт хлеба прыпыніўся, грошы на індустрыялізацыю не паступалі. Справа ў тым, што цэны на збожжа не стымулявалі продаж хлебных лішкаў. Сялянам выгадней было займацца жывёлагадоўляй і вырашчваннем тэхнічных культур. Зноў, як у часы грамадзянскай вайны, пачалася харчразвёрстка, забарона вольнага гандлю, павальныя воўскі, харчтрады, захопы зерня, арышты. У 1927/28 гаспадарчым годзе ў сялян Беларусі адабралі збожжа ў 3,5 раза больш, чым у папярэднім. У 1928/29 годзе цяжкасці з нарыхтоўкамі паўтарыліся. І зноў былі ўжыты надзвычайныя меры.

ПЕРШАЯ СПРОБА СУЦЭЛЬНАЙ КАЛЕКТЫВІЗАЦЫІ. Сталінскае кіраўніцтва вырашыла фарсіраваць калектывізацыю сялянскіх гаспадарак, аб’яўленую яшчэ ў 1927 годзе. Гэта дз-

валяла пазбавіць сялян гаспадарчай самастойнасці і ператварыць іх у паслухмяных дзяржаве рабоў. Выконваючы загад Масквы, студзеньскі (1930 года) Пленум ЦК КП(б)Б прыняў абавязальства завяршыць суцэльную калектывізацыю да 1931 года. У вёску накіроўваліся тысячы ўпаўнаважаных, на гарадскіх прадпрыемствах ствараліся спецыяльныя брыгады дапамогі калектывізацыі. За тры месяцы, да 1 сакавіка 1930 года, большавікі Беларусі заганалі ў калгасы больш 430 тысяч сялянскіх гаспадароў. Працэнт калектывізаваных двароў узрос амаль у 10 разоў — да 58. Праводзілася суцэльнае абагуленне хатняй жывёлы, птушак, дробных прыпад працы. Сяляне, якія не жадалі ўступаць у калгасы, аб’яўляліся класавымі ворагамі, агентамі кулакоў, падкупачнікамі. Мясцовыя большавіцкія паслугачы арыштоўвалі непаслухмяных вяскоўцаў, рабавалі іх маёмасць, а саміх высылалі з родных месцаў. Не было літасці і да ўчарашніх чырвонаармейцаў.

АНТЫКАЛГАСНЫЯ ПАУСТАННІ. Сяляне адказвалі антысавецкімі ўзброенымі выступленнямі. Са студзеня па сярэдзіну красавіка 1930 года такіх выступленняў адбылося ў БССР больш 500. Паўстанцы грамілі калгасы і разбіралі сваё абагуленае дабро, забівалі камуністаў, іх памагатых, абаранялі ад гвалту так званых кулакоў. Як і ў часы царызму, міліцыя разганяла натоўпы сялян з дапамогай зброі (в.Сойна Сенненскага раёна). Жывёла масава вынішчалася, а збожжа малолася, каб нічога не дасталася калгасам. У Гарадзішчым раёне Віцебскай акругі паўстанцы насілі сцяг з надпісам: “Няхай жыве Пінсудскі!” 2 сакавіка

1930 года Сталін вымушаны быў прыпыніць празмерныя старанні сваіх сатрапаў, бо грамадзянская вайна ўжо займалася не толькі ў Беларусі. Адчуўшы паслабленне, калгаснікі Беларусі да жніўня 1930 года амаль поўнасцю разбегліся.

ДРУГАЯ ХВАЛЯ КАЛЕКТЫВІЗАЦЫІ. Але паслабленне было нядоўгім. З 1931 года большавікі ўзнавілі калектывізацыю і праводзілі яе яшчэ больш жорсткімі метадамі. Усе, хто не жадаў уступаць у калгасы, падлягалі раскулачванню ці абкладаліся непамернымі падаткамі. Практычна гэта выглядала так. З раённага цэнтра прыязджаў упаўнаважаны, збіраў работнікаў сельсавета, бядняцкі актыву. Спецна складаўся спіс раскулачваемых, і пачынаўся гвалт. Тых, хто аказваў супраціўленне, без суда і следства па рашэнню “троек” (першы сакратар райкома партыі, старшыня выканкома і начальнік ДПУ) адпраўлялі ў турмы ці расстрэльваліся. Заможных сялян разам з сем’ямі вывозілі на Урал, у Сібір і Казахстан. Бяднейшыя працуючы калгаснага жывяцца пазбаўляліся надзеяў у калгасных вёсках і атрымлівалі новыя па-за іх межамі, але не заўсёды. Калі зямлі не хапала, дык гэтым небаракам даводзілася жыць пад адміністрацыйным наглядам у спецасаблівых канцлагерах. Такім вольш шляхам большавікам зноў удалося да пачатку 1933 года заганць у калгасы больш паловы сялянскіх гаспадароў. Колькасць раскулачаных сялянскіх двароў у асобных раёнах даходзіла да 10—15 працэнтаў, а месцамі і да 20 працэнтаў. З 800 тысяч сялянскіх гаспадарак Савецкай Беларусі было разбурана прыкладна 95,5 тысячы.

Аматары музычнага мастацтва Брэста адзначылі знамянальны юбілей -- 60-годдзе творчай дзейнасці кіраўніка народнага хору ветэранаў гарадскога Дома культуры, заслужанага артыста Беларусі Мікалая Шошчыца.

Харавымі спевамі ён пачаў займацца яшчэ ў даваенныя 30-я гады ў гімназічным хоры. Потым Мікалай Іосіфавіч закончыў юрыдычны факультэт Варшаўскага ўніверсітэта, дзе не пакідаў любімыя заняткі. Пазней былі і царкоўны хор, і оперная сцэна. Пасля другой сусветнай вайны кіраваў харавым калектывам Брэсцкай мэблевай фабрыкі і іншымі.

Музыка стала яго жыццём, і ў 35 гадоў Мікалай Іосіфавіч паступае ў Брэсцкае музычнае вучылішча. У далейшым ужо ў 1954 годзе ён арганізаваў харавую капэлу чыгуначнікаў, якая і цяпер адна з лепшых у рэспубліцы.

Выйшаўшы на пенсію, стра-

ны музыкант стаў кіраўніком хору ветэранаў, дзе працуе і па сёння. Вялікая шматгадовая дружба звязвала Мікалая Шошчыца з вядомым беларускім музыкантам і дырыжорам Рыгорам Шырмай,

шматлікія пісьмы якога ён захоўвае.

Эдуард КАБЯК.

НА ЗДЫМКУ: дырыжыруе Мікалай ШОШЧЫЦ.

Фота аўтара.

САСНА КАРМІЛА, ЛІПА АДЗЯВАЛА

[Працяг.
Пачатак на 1-й стар.]

Калі ён гэтак жа вывучыць і заходнія ўскраіны Расіі як Поўнач, Урал, Сібір і Далёкі Усход, Каўказ і Чарназем'е, то будзе мець маральнае права абагульніць свае назіранні над бытам народа, гаварыць не толькі аб асаблівасцях паасобных мясцовасцей, але і зрабіць вывады аб нацыянальным характары, аб заканамернасцях яго развіцця.

Падарожжа на Беларусь пачалося... Першыя артыкулы за подпісам "Проезжий" з'явіліся ў штотодняй газеце "Голас" ужо ў студзені 1868 года.

Максімава ўразіла беднасць сялян-беларусаў, страшэнная забітасць. Яе ён тлумачыў двайным ігам -- з боку польскай шляхты, што вяржамі не лічыла беларуса за чалавека, і з боку мясцовых панюў. З горкай іроніяй Максімаў пісаў, што адзіны прыстойны прадукт на сталае беларуса -- гэта сала, ды і то таму толькі, што свіння -- нячыстая жывёла ў разуменні іудаізму, і таму "выслізнула ад эксплуатацыі".

Спяняючы на сабе ўвагу і зскранутыя Максімавым балючыя пытанні аб нацыянальным самааднесенні мясцовых жыхароў. Даследчык заўважае, што яны і назваць сябе толкам не маглі: на пытанне аб нацыянальнай прыналежнасці заклапочана ссоўвалі на лоб "магерку" і, пачухаўшы патыліцу, адказвалі: пцін ці паляшук.

На Беларусі Максімаў упершыню ўбачыў хлеб, спечаны з прымешваннем кары, лебяды, мякіны, сцібка яго здарлася комам бруду, што на разломе натапыраваўся калючкамі, як вожык. "Эх вы, бедалагі, сасна вас корміць, ліпа адзявае", -- пісаў ён.

С. Максімаў не раз адзначаў абыякавасць беларусаў да пытанняў веры -- у параўнанні з карэннымі рускімі краямі. Таму перажыты зьянічтва захаваліся на Беларусі ў найбольш яркай форме. Для этнографа гэта акалічнасць была самай прыцягальнай і адцягала не апошняю ролю ў яго згодзе ўдзельнічаць у экспедыцыі. Назіранні над духоўным жыццём беларусаў у многім садзейнічалі яго далейшым абагульненням.

С. Максімаў належаць і ўнікальныя запісы аб пэўнай сацыяльнай падгрупе -- жабраках, бадзягах. На старонках яго асобнай кнігі "Бродзячая Русь Хрыста рады" даволі часта сустракаюцца і беларусы. Аўтар падрабозна апісвае жыццёвы ўклад незвычайнай разнавіднасці бадзяг, што аселі ў Мсціславе Магілёўскай губерні, -- кубракоў. Кубракі, ходзячы

па беларускіх і рускіх землях, ад хаты да хаты, збіралі сродкі "для пабудовы храма". Большая частка гэтых ахвяраванняў асядала ў іх кішэнях. Крывавыя капейкі шчырых беларусаў забяспечвалі прывольнае жыццё "прамысловым людзям". Тую ж крыніцу даходу асвоілі і ў Гродзенскай губерні, толькі тутэйшых зборшчыкаў "на Божы дом" называлі лабарамі, і яны хадзілі за тысячы верстаў з працягнутай рукой.

На жаль, паездка на Беларусь працягвалася толькі тры месяцы. Чакала сям'я, новая выгядная пасада ў Пецярбургу. Нам засталіся яго пранікнёныя радкі: "Да здзіўлення старанны, цяргплывы і працалюбівы народ -- беларусы сямі рускіх губерняў" (нам сёння цікава і абмежаванне этнічнай беларускай тэрыторыі -- Віцебшчына, Міншчына, Магілёўшчына, Гродзеншчына, Пскоўшчына, Віленшчына, Смаленшчына). Па сведчанню біографа Максімава П. Бьжжава, падрыхтаваная да выдання кніга "На Захадзе (Беларусь)" так і не была апублікавана. Аднак для беларускага народназнаўства значную цікавасць уяўляюць і шматлікія, раскіданыя па розных выданнях звесткі аб духоўнай культуры.

Запісаў каландарнай абраднасці беларусаў у С. Максімава не так ужо і многа, але амаль кожная з іх унікальная, не паўтораная яго сучаснікамі і сённяшнімі збіральнікамі. Аднак адзіная сэнсавае напоўненасць апісаных звычайў, лагічнасць у структуры абраду, абраднасці, дакладнасць, завершанасць апісанняў не выклікаюць сумненняў у іх рэальным бытаванні. Сёння асобныя з рытуальных дэталюў, зафіксаваных С. Максімавым, фактычна запісваюць лакуны ў стройнай сістэме календара беларусаў, з'яўляюцца каштоўнымі "рэальнымі" адпаведнікамі ў тэарэтычных выкладках па праблемах духоўнай культуры беларусаў.

Хацелася б пераказаць найбольш цікавыя, практычна ўнікальныя ў айчынай фалькларыстыцы запісы С. Максімава.

Звычайна даследчыкі ў апісаннях жоніўных абрадаў маюць увагу ўдзяляюць зжынкам, якія, фактычна, у згорнутым выглядзе прадстаўляюць, інсцэніруюць увесёлы ход жыва і дажынак ад самой працы да прыносу дадому сімвалу плёну -- снапа. "Калі наступае час жніва, адна з вясковых бабюль, лёгкая на руку, адпраўляецца на ніву ноччу і зжынае першы снап. Зв'язваюшы яго, ставіць на зямлю і тры разы моліцца Параскеве Пятніцы, каб дапамагла рабам божым (памінае ўсіх

жанчын вёскі, на якіх, па беларускаму гаспадарчому звычайу, ляжыць абавязак жніва). Яна просіць аб сканчэнні жніва без скрухі і хвароб. Затым, крадучыся, нясе снап у сваю хату. Усялякая сустрэча пры гэтым -- нядобра знак. ("Крыпатыя слова". По толкованию С. Максимова. Красноярск, 1989). Відавочна, у гэтым апісанні зашыфравана адна з цэнтральных ідэй жоніўнай абраднасці -- зварот да продкаў з падзякай і просьбай аб аглянустве, а таксама добра адлюстравана арганічная спалучанасць традыцыйнай культуры беларусаў з хрысціянскім менталітэтам.

Адметнае і апісанне багатай, тлустай, куцці: на тлустую куццю старэйшы ў сям'і ў чорнай кашулі лезе на пячны слуп і з'ядае там цэлую каўбасу ў разліку на ўраджай жыта. Ізноў -- сёння зусім згубленае, але настолькі яскравае ў запісах С. Максімава рытуальнае звяртанне да продкаў за садзеяннем.

Як таленавіты даследчык, С. Максімаў не выпускаў з поля зроку і асобныя вераванні, уяўленні беларусаў, як, напрыклад, шанаванне імі пяціці. Знаходзім у яго паведамленні і аб тым, што беларусы баяліся ратаваць вісельнікаў і нават не імкнуліся іх ажывіць, бо быццам бы тады ўсе жыццё ў час сну будзе праследаваць таемны голас: "Навошта ты яго ратаваў, навошта забраў ад нас" ("Крыпатыя словы").

Аб энцыклапедычнасці апісання сялянскага быту, навуковай дакладнасці сведчаць і геаграфічныя спасылкі ў многіх аповядах. Так, нам цікава дэдацца і суаднесці з апісаннямі беларускіх этнографаў звесткі аб культурных кам'ях, іконах, прошках. С. Максімаў паведамае аб камені з мястэчка Лукомль Сяненскага павета Магілёўскай губерні. Ён зваўся "стапа", меў на сабе выяву крыжа і славянскі надпіс, які "з-за шчырасці прыхаджан", якія прыкладвалі да яго вусны, зусім сцёрся. У мястэчку Дзівін Гродзенскай губерні пакланяліся цудоўнай іконе, якую не змаглі не тое што вынесці, але і скрануць з месца ў час пажару. Знаёмачы чытачоў з гістарычнымі і археалагічнымі адметнасцямі горада Мсціслава, аўтар пераказвае паданне аб Дзявочай гары, якую быццам бы нанасілі дзеўкі-асілікі, што засыпалі магілу волата, добрага малойца, усімі імі апакаванага. Потым на гэтай гары асілікі ў пэўныя дні падзілі трызны і ігрышчы.

Таццяна ВАЛЮДЗІНА.

[Заканчэнне будзе].

"ЖЫЦЦЯ МАЙГО СКАРБ І АСНОВА..."

СЛОВА ПРА КНІГУ ТВОРАЎ
БЕЛАРУСКАГА ЛІТАРАТАРА НА ЭМІГРАЦЫІ
Уладзіміра ДУДЗІЦКАГА

З Нью-Йорка прыйшла прыемная вестка, а разам з ёю і вялікі том твораў Уладзіміра Дудзіцкага "Напярэймы жаданням". Адрозніваю хачу сказаць, што імя гэтага таленавітага паэта, празаіка і перакладчыка, на жаль, не ўключана ні ў бібліяграфічны слоўнік "Беларускія пісьменнікі", ні ў даведнік "Беларускія пісьменнікі". Хочацца спадзявацца, што ў дадатковым шостым томе слоўніка імя яго ўсё ж будзе значыцца.

Вялікая кніга раззіі і прозы нашага земляка выйшла з друку ў Нью-Йорку ў Беларускай інстытуце навукі і мастацтва з добрай рукі Зоры і Вітаўта Кіпеляў. Дарэчы, гэта ім належыць ідэя стварэння і выдання збору твораў У. Дудзіцкага. А цяпер -- усё па парадку.

Нарадзіўся Уладзімір Дудзіцкі (сапраўднае прозвішча Гуцька) 8 студзеня 1911 года на Чэрвеншчыне ў вёсцы Дудзічы. Вучыўся ў Мінскім белпедтэхнікуме. Уначы з 22 на 23 лютага 1933 года быў арыштаваны органамі НКВС і адпраўлены на тры гады ў канцэнтрацыйныя лагеры. Дарэчы, тады быў знішчаны і першы яго зборнік вершаў "Песні і думы".

У канцы 30-х гадоў Уладзімір Дудзіцкі вярнуўся ў Беларусь. Спачатку працаваў у газеце "Віцебскі Пралетары", а потым выкладаў беларускаму мову і літаратуру ў школах Віцебска.

У гады вайны жыў у Мінску. Быў адным з арганізатараў "Беларускай (Менскай) Газеты", працаваў загадчыкам Агасцява культуры і асветы ў Мінску і мінскай акрузе, школьным інспектарам у Барысаве, рэдагаваў часопіс "Беларус на вярце"...

У 1944 годзе Уладзімір Дудзіцкі выехаў у Германію. Жыў таксама ў ЗША, Аўстрыі, Іспаніі, у Венесуэле. Пра эміграцыйнае жыццё паэта вядома вельмі мала. У Венесуэле, напрыклад, ён быў старшынёй Часовае ўправы аб'яднання беларусаў Венесуэлы...

Уладзімір Дудзіцкі -- бадай, самая трагічная творчая асоба ў беларускай літаратуры. Правільна адзначае ў сваім добрым і грунтоўным уступным слове ўкладальнік кнігі "Напярэймы жаданням" Лявон Юрэвіч, што "Уладзімір Дудзіцкі вельмі сумаваў па Беларусі. Настолькі, што недзе ў 70-х паехаў на радзіму. І згінуў. А мо -- загінуў?..."

Кніга твораў "Напярэймы жаданням" -- поўная сабраная спадчына нашага таленавітага літаратара. У невялікім раздзеле "Проза" ўвайшлі жменька ўспамінаў, абразкі і ўрыўкі з аповесці "Голас крыві"...

Прыцягвае ўвагу першы паэтычны раздзел кнігі. Яго склапі вершы і паэмы. Шыра прызнаюся, што гэта вельмі цёплыя, балючыя і тужлівыя творы. Большасць з іх прысвечана маці, сястры, землякам і вярма ж, Беларусі. У іх няма фальшу, у іх -- боль і настальгія, прызнанне і трывога:

Ня пытайся, мой
любы дружа,
як жывецца у краі гэтым.
Буду несці у
сэрцы мужнасць,
Пакуль песня яшчэ
не сьпета.

Беларускай мове і роднаму слову паэт п'я сапраўдныя гімны. Некаторыя з іх былі напісаны яшчэ ў 30-х гадах у сталінскіх лагерах у Сібіры:

Прачынайся, маю я,
расьці і жыць,
ня згінайся на
ворыве новым,
ні на друзе рудым,
ні на сьцежках крыві,
О, жывое праўдзівае
слова!

У другім вершы, які ўжо напісаны на эміграцыі ў снежні 1962 года, паэт прызнаецца:

Кожным гукам зьвіні,
гладзіць песню-красу.
Ты --
Жыццё маяго
Скарб і основа!
Як малітву, цябе
у сусвет панясу --
Беларускае роднае слова!

Хочацца адзначыць вельмі важную асаблівасць творчасці У. Дудзіцкага. Гэта ягоную сакавітую мову. У прадмове Лявон Юрэвіч падкрэслівае, што "мова твораў Уладзіміра Дудзіцкага павінна разглядацца як зберажоны скарб самабытнасці беларускай мовы і адна з цагляных у справе нацыянальнага Адраджэння".

Сапраўды так. Паэт смела і дасканала валодаў мову, умеў падбраць тое, якое ўзмацніць твор, надаць яму прафесіянальную афарбоўку. Запомніліся, напрыклад, вось гэтыя два радкі:

Веру, што верым, верым,
верым у веру вер...

Уладзімір Дудзіцкі быў патрабавальным да сябе, ашчадна адносіўся да выбару слова. Русізмаў, як у некаторых эміграцыйных паэтаў, у яго няма. Творы яго выначаюцца багатымі эпітэтамі, параўнаннямі, вобразамі:

Я дні лічыў, схіліўшыся
на пліты,
і пліты цапаваў, і верыў:
не кране
вясны скупая, злая
восень-госыця,
рудая, чорная...
Вясна, жыві!
Адчуў твой пульс
на скрыўджаным
пагосьце
балючым накіпам
свае крыві.

Так, арыгінальны і таленавіты паэт і празаік Уладзімір Дудзіцкі лічыў дні, каб вярнуцца на Беларусь. Сёння ён вяртаецца ўжо другі раз, вяртаецца зборам сваіх твораў "Напярэймы жаданням". Нялёгка гэта справа -- вяртанне. Але яно, дзякуючы Лявону і Алене Юрэвічам, Зоры і Вітаўту Кіпелям, Ірэне Рагалевіч-Дутко і Міколу Прускіму, здарылася, з небыцця вяртаецца яшчэ адно імя, вяртаецца, каб быць запісаным у гісторыю беларускай літаратуры.

Сяргей ЧЫГРЫН.

ПЛЁН СУПОЛЬНЫХ ВЫСІЛКАЎ

ІМПРАВІЗАЦЫЯ НА ЗАДАДЗЕНУЮ ТЭМУ

Пакуль высокае начальства ад культуры разважае пра наспелую неабходнасць лучнасці духоўнае прасторы беларускіх творцаў незалежна ад месцаў іхнага пражывання, самі творцы сцвярджаюць гэта адзіна магчымым для іх спосабам — творчасцю. Плён супольных высілкаў творцаў слова набывае апошнім часам усё больш прыкладаў у выглядзе выдрукаваных на радзіме кніг замежных беларускіх літаратараў. З’явілася многа даследаванняў невядомых раней шырокаму чытачу твораў пісьменнікаў-эмігрантаў.

Але гэтым разам гаворка пойдзе пра факт, які не мае аналагаў у гісторыі беларускае літаратуры. Два паэты напісалі адну кнігу. Не, гэта не той выпадак, калі пад адною вокладкаю злучаюць творы двух аўтараў. І не той, калі кніга складаецца з тэкстаў арыгінала і яго перакладу на іншую мову.

Мінчук Алесь Разанаў напісаў свае вершы паводле вершаў беластоцкае паэтыкі Надзеі Артымовіч. “Даверы: тэкст і падтэкст” — назвалі яны гэты супольны зборнік, што стаўся шчырым перадакаляндным падарункам для мінскіх чытачоў, які яны атрымалі на вечарыне-прэзентацыі кнігі ў сталічным Доме літаратара.

Алесь Разанаў даўно мае рэпутацыю наватворцы адмысловых дзеля сваёй музы паэтычных формаў, сцвердзіў сваё амплуа ўжо некалькімі кнігамі, у кожнай з іх перасягаючы чаканні чытачоў. Версэты, вершказы, пункціры — далёка не поўны пералік прыдуманых ім паэтычных формаў. Сярод іх і такая, якую ён называе ператлумачэннем. Гэтым тэрмінам Алесь Разанаў азначае свае пераклады са старабеларускай на сучасную беларускую мову твораў Францішка Скарыны ды Кірылы Тураўскага.

Але ў даным выпадку перад намі іншы кірунак творчасці. Сам паэт, выступаючы на згаданай вечарыне, так гаварыў пра матывы, якімі выклікана супольная з беластоцкай паэткай кніга. Ёсць вер-

шы Надзеі Артымовіч. Іх вобразы, сімвалы, паняцці не паказваюць цалкам свой поўны змест, нібыта хаваюць у глыбіні тэкстаў сваю выразнасць. І яму захацелася зазірнуць у прытоенае значэнне, расшыфраваць яго. Думаю, што спроба разгадаць таямніцу чужых твораў — справа рызыкоўная. А ў даным выпадку — рызыка падвойная, бо аўтар бярэ не проста тэкст іншага аўтара. Сутыкаюцца мужчынскі і жаночы светапогляды. Формуламі розуму тлумачыцца душа. Яшчэ вялікі Борхес, тлумачы розніцу ў механіцы літаратурнай творчасці мужчыны і жанчыны, гаварыў, што тэксты прадстаўніц прыўкраснага полу ёсць адбітак іхніх эмоцый і інтуіцыі. Мысленне, якое вымагае логікі і ведання законаў літаратурных жанраў і метадаў, часцей за ўсё губляецца перад імпульсіўнымі паэтычнымі жаночымі радкамі, таму яны звычайна застаюцца па-за кантэкстам літаратуразнаўчых аспектаў. І застаюцца не разгаданымі да сёння столькі таямніцы сусветнай жаночай лірыкі, пачынаючы ад легендарнай антычнай Саіфа і сканчаючы нашаю сучаснай маладою паэткай з Вільні Таццянаю Сапач.

Надзея Артымовіч — паэтка самазальбленая, з тых, чые вершы называюць вершамі ў сабе, у якіх на першы план выступаюць пошукі слова дзеля азначэння пачуцця. Кожнае такое знойдзенае слова, паводле самое Артымовіч, не мае дакладнага адрасу, нясе ў сабе яшчэ як мінімум адзін прытоены сэнс. А пошукі новых сэнсаў ужо вядомых словаў якраз і ёсць любімы заняткаў Алеся Разанава. Гэтаксама, як і стварэнне новых словаў дзеля азначэння вядомых з’яваў.

Маргіналіямі, заметкамі на палях вершаў Надзеі Артымовіч назваў Алесь Разанаў свае творы ў гэтай кніжцы. Але прачытваюцца яны як самастойныя творы, зададзеныя словам, што ўжо пра-

гучала, але яшчэ не пачутае. Размешчаныя побач, яны існуюць як бы паралельна, на манер дзвюх старонак кожнага кніжнага разварота, на якіх паперна выдрукаваныя. Прысутны на вечарыне Ян Чыквін, таксама беластоцкі паэт, гаварыў, што створаная ў іхнім рэгіёне літаратура выглядае саматоеснай часткаю беларускае літаратуры. Ён выказаў здагадку, што змушаная ізаляванасць дзеля тамтэйшых аўтараў мела тую перавагу, што яны не пачуваліся правінцыяламі, а стварылі сталіцу сваёй беларускасці там, дзе жылі. Зараз, калі мы змаглі прачытаць ужо не толькі беластоцкіх, але і многіх амерыканскіх беларусаў, таго ж Янку Юхнаўца, да прыкладу, то нічога не застаецца, як паўтарыць банальную фразу пра адноснасць цэнтра і перыферыі ў духоўнай прасторы аднае культуры. У кніжцы Надзеі Артымовіч і Алеся Разанава спалучаныя дзве моцныя паэтычныя натуры, кожная з якіх — эпіцэнтр: толькі першая — эмоцыю, а другая — рацыю. Думаю, што аўтары, адважваючыся на гэты эксперымент, падазравалі пра ягоны вынік. Як факт суіснавання побач, але не разам.

І ўсё ж у сацыякультурным плане кніжка стала здабыткам паяднання, доказам таго, што на агульнай духоўнай прасторы няма сваіх і замежных, тут і там — усё “нашы”. Прызнаць гэта арганізацыяна заклікала кіраўнікоў Саюза пісьменнікаў старшыня Згуртавання беларусаў свету “Бацькаўшчына” Ганна Сурмач, якая прысутнічала на вечарыне. Яна прывяла прыклад суседняй Літвы, у пісьменніцкі саюз якое прынятыя ўсе літаратары з дыяспары.

Абяцанне разгледзець у самы бліжэйшы час заявы беластоцкіх літаратараў аб прыёме іх у Саюз пісьменнікаў Беларусі тут жа прагучала з вуснаў сакратара пісьменніцкай рады Алеся Пільмянкова.

Валянціна АКЦАК.

Анатоль ляляўскі

Пасля працяглай цяжкай хваробы памёр народны артыст Рэспублікі Беларусь Анатоль ЛЯЛЯЎСКІ.

Беларуская культура панесла страту, згубіўшы самаадданага творцу, які амаль усё свядомае жыццё прысвяціў мастацтву тэатра лялек, дасягнуўшы на гэтай ніве вялікіх поспехаў, гаворыцца ў некралогі, падпісаным дзяржаўнымі дзеячамі і работнікамі культуры.

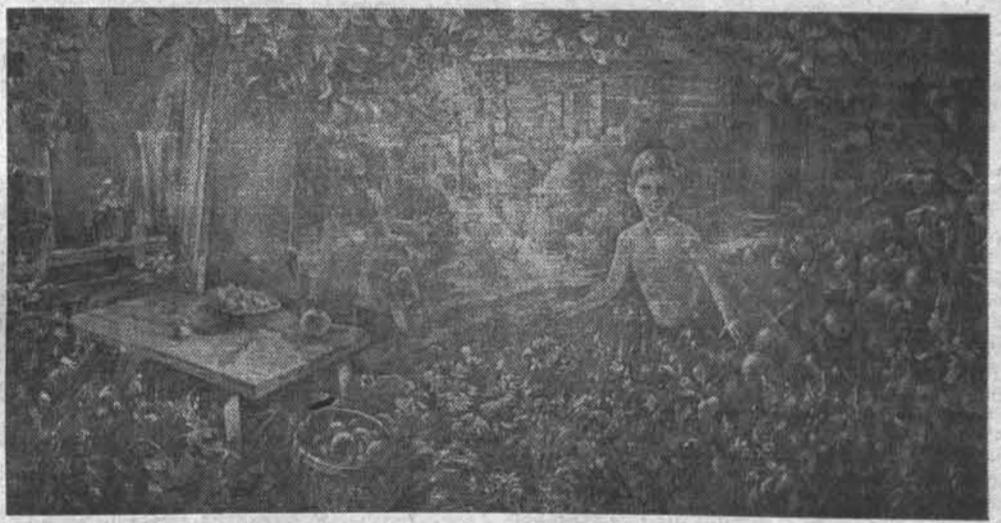
Нарадзіўся Анатоль Аляксандравіч Ляляўскі 6 сакавіка 1923 года ў Маскве. У 1952 годзе скончыў Ташкенцкі тэатральна-мастацкі інстытут, а ў 1956 годзе прызначаны галоўным рэжысёрам Дзяржаўнага тэатра лялек Беларусі. З гэтага часу яго творчасць непарыўна звязана з беларускім тэатральным мастацтвам. Шмат увагі аддаваў А. Ляляўскі стварэнню арыгінальнай драматургіі. Ён ставіў спектаклі па п’есах беларускіх аўтараў: “Дзед і жораў” і “Цудоўная дудка” В. Вольскага, “Сярэбраная табакерка” паводле З. Бядулі, “Марынка-красіўніца” А. Вольскага і П. Макаля, “Ліпавічкі” паводле У. Галубка, “Скажы сваё імя, салдат” А. Вярцінскага, “Сымон-музыка” паводле Я. Коласа, “Балада пра белую вішню” С. Клімковіч і інш.

З’яўляючыся да 1986 года галоўным рэжысёрам Дзяржаўнага тэатра лялек Беларусі, ён адначасова вёў актыўную педагогічную дзейнасць як выкладчык тэатральна-мастацкага інстытута. З яго выхаванцаў вырасла нямала майстроў сцэны, якія працуюць сёння ў тэатрах лялек краіны і за яе межамі.

За поспехі ў справе развіцця беларускага тэатральнага мастацтва А. Ляляўскаму ў 1979 годзе было прысвоена ганаровае званне народнага артыста Беларусі.

Светлая памяць пра таленавітага творцу, умелага выхавацеля моладзі, шчырага і сумленнага чалавека Анатоля Аляксандравіча Ляляўскага назаўсёды застаецца ў нашых сэрцах.

ПРАЦЯГ — У ВУЧНЯХ

Мастак Генадзь Сухамлінаў піша ў традыцыйнай манеры, працуе ў тэхніцы алейнага жывапісу і малюе надзвычай прыгожыя нацюрморты і пейзажы. Член Саюза мастакоў Рэспублікі Беларусь, ён пастаянна ўдзельнічае ў выставах, двойчы выстаўляўся персанальна. Зараз таксама сабралася шмат цікавых карцін, якія добра было б паказаць, але пытанні, што сталі ўжо традыцыйнымі — дзе, як і на якія грошы — пакуль не даюць мастаку такой магчымасці. А шкада, бо ён знаходзіцца ў росквіце творчых сіл, калі назапашаны пэўны вопыт, а працягвае асэнсоўваецца і нека сама ўвасабляецца ў вельмі цікавых палотнах.

Аднак жывапіс не адзіны заняткаў гэтага таленавітага чалавека. Вось ужо 20 год, як ён выкладае ў Мінскім мастацкім ліцэі пры Беларускай акадэміі мастацтваў. І тут захапленне жывапісам дапамагае Генадзь Уладзіміравічу знайсці агульную мову са сваімі вучнямі, бо зараз дзеці вельмі зацікаўлены вучобай і здольныя ацаніць прафесійныя магчымасці выкладчыка. Выпадковых вучняў у ліцэі няма, таму часам здараец-

ца, што працуюць яны тут самастойна аж да самага вечара і даводзіцца нагадваць, што ўжо час ісці дамоў. І да работ выкладчыка такія маленькія мастакі ставяцца вельмі ўважліва: адразу бачна, хто чаго варты, і добрыя палотны адчувацьна ўздзімаюць аўтарытэт настаўніка ў вачах вучняў.

Несумненна, што педагогіка адбірае ў мастака шмат часу, ды і сёння выкладчыцкая праца ажыццяўляецца амаль што на дабрачынных пачатках. Адзінае, што дае сілы і дазваляе трымацца на паверхні цяжкага жыцця, разуменне, што калі да людзей ставішся шчыра, то ўсё зробленае табою дабро рана ці позна вернецца, і не абавязкова ў грашовым вымярэнні, а чалавечай удзячнасцю і новымі творамі мастацтва. І калі выстаўляюць дзеці ў школе на прагляд свае работы, бачыць мастак у іх сваю руку і душу і думае, што лепшай падзякі яму і не трэба.

Вераніка ЧАРКАСАВА.

НА ЗДЫМКАХ: Генадзь СУХАМЛІНАЎ з вучнямі; творы мастака “Жнівень”; “Сланечнікі”.

**АДСПЯВАЛІ,
АДКАЛЯДАВАЛІ...**

[Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.]

Сёлета такім “распаўсюджвальнікам” выступіла самоўпраўленне культуры Мінскага гарвыканкома. Яно і арганізавала гэтае свята. Каляднае шэсце пачалося ад плошчы Якуба Коласа. Пад пошчак бубнаў, з традыцыйнымі каляднымі песнямі вялізная грамада вайшла на праспекце імя Скарыны да парку над Свіслаччу. Тут некалькі гадзін доўжылася каляднае відвішча.

Глядзіш на гэтыя здымкі і думаеш: самае дзіўнае сёння, бадай, тое, што людзі яшчэ весяліцца. Штодня людскія твары і на вуліцы, і ў метро — шэрыя, невыразныя, сумныя... Але ж надышло свята! І вось яно, сапраўднае аблічча нашага народа — ўсмешлівае, хітраватае, радаснае, светлае. Шкада, што гэта святло на тварах людзей захавалася толькі на фотаздымках. А можа, нешта яшчэ застанецца і ў душах і будзе сарваць іх на працягу цэлага года. Напэўна так...

НА ЗДЫМКАХ: Каляднае свята ў Мінску 7 студзеня 1995 года.

Фота Віктара СТАВЕРА.

СПОРТ

БІЯТЛОН. На знакамітым спартыўным комплексе Раўбічы прайшоў чэмпіянат Беларусі. Ён адначасова вызначыў склад зборнай рэспублікі, якая прыме ўдзел у чарговых этапах Кубка зборнай рэспублікі, якая прыме ўдзел у чарговых этапах Кубка свету. У камандзе шмат знаёмых іменаў, тых, хто некалі ўдава выступаў на Алімпійскіх гульнях і першынствах свету: Яўген Рэдзькін, Аляксандр Папоў, Святлана Парамыгіна і іншыя.

ГАНДБОЛ. Мацнейшая жаночая каманда Беларусі мінскі “Гарызонт” двойчы перамагла спартсменаў рыхскага клуба ТТТ — 97:80 і 79:45. Гэта дз-

воліла нашым зямлячкам выйсці ў фінал чэмпіянату Балтыйскай баскетбольнай лігі.

ХАКЕЙ. Маладзёжная зборная рэспублікі на першынстве свету ў групе “С” заняла чацвёртае месца.

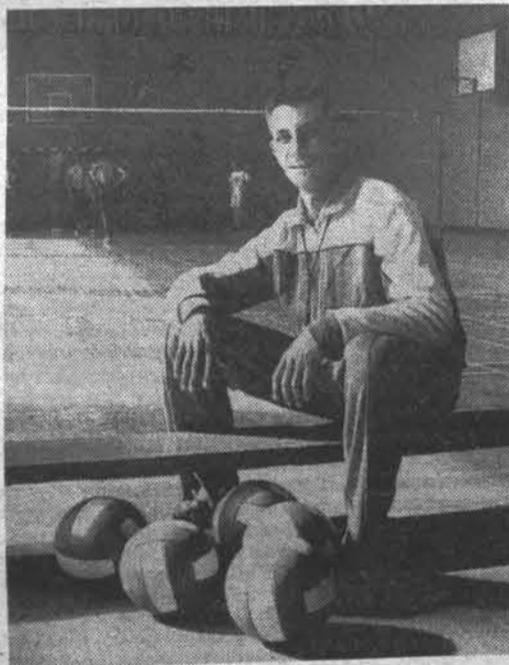
Мінскія дынамаўцы ў розыгрышы Кубка Еўрапейскіх чэмпіёнаў сталі сямымі і захавалі права выступаць у наступным розыгрышы адразу з паўфіналу.

ЛЫЖНАЕ ДВАБОР’Е. Удзельнік Алімпійскіх гульняў Сяргей Захаранка з Беларусі нядрэнна стартаваў на розыгрышы Кубка Інтэркантыненталь. У

Оберхофе ён заняў пятае месца.

ШАШКІ. Нягледзячы на тое, што зборная Рэспублікі Беларусь выступала ў мацнейшым складзе (чэмпіён свету Анатоль Гантварг, Аляксандр Бялякін), яна ўступіла камандзе Галанды ў таварыскай сустрэчы. Праўда, і ў камандзе сапернікаў таксама былі чэмпіёны свету.

ХАКЕЙ. У адкрытым чэмпіянаце Расіі мінская каманда “Юнацтва” была знята з розыгрышу. Справа не толькі ў тым, што нашы хакеісты выступаюць няўдала, але і ў фінансах — не хапае грошай на раз’езд.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛНА.

Першым у рэспубліцы суддзёй міжнароднай катэгорыі па валеяболу стаў гамяльчанін **Юрый БАКУНОВІЧ** (на здымку). Гэтага звання ён удастоіўся пасля здачы кваліфікацыйных экзаменаў, прычым на англійскай мове. Яны з’явіліся вынікам падрыхтоўкі ў спецыяльным цэнтры, і вытрымалі іх з 13 слухачоў з Еўропы і Азіі толькі 8. Цяпер Юрый мае права судзіць спаборніцтвы любога рангу, уключаючы Алімпійскія гульні.

Юрый скончыў Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт і застаўся тут працаваць на кафедры тэорыі і метадыкі фізкультуры. Цяпер ён трэніруе зборную каманду ўніверсітэта па валеяболу і жаночую каманду “Гамяльчанка”, якая рыхтуецца да еўрапейскіх кубкавых турніраў.

Рэдактар Вацлаў **МАЦКЕВІЧ**

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства “Радзіма”).

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ
Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

ДА ўВАГІ ЗАМЕЖНЫХ СУАЙЧЫННІКАЎ

Па просьбе замежных суайчыннікаў “Голас Радзімы” сёлета будзе працягваць друкаваць спіс адрасоў і тэлефонаў пасольстваў і консульстваў Рэспублікі Беларусь, якія адкрыліся ў далёкім і блізкім замежжы, а таксама ўключаць у гэты спіс і новыя звесткі або змяненні аб дыпламатычных прадстаўніцтвах, што адкрыты за межамі Беларусі.

СПІС

**АДРАСОЎ ЗАМЕЖНЫХ УСТАНОЎ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**

Пасольства Рэспублікі Беларусь у Рэспубліцы Аўстрыя
Botschaft der Republik Belarus in der Republik
Osterreich/Standige Vertretung der Republik Belarus bei den
internationalen Organisationen in Wien
Erzherzog Karl-Strasse 182
A-1220 Wien
Osterreich
Tel.: 283 58 85
Fax: 283 58 86

Пасольства Рэспублікі Беларусь у Каралеўстве Бельгія
Ambassade de la Republique de Belarus en Ruyauime de
Belgique
Rue Merlo 8A/9
1180 Bruxelles UCCLE
Tel.: 0032-2-332-38-84
Fax: 0032-2-332-38-85

Пасольства Рэспублікі Беларусь у Рэспубліцы Балгарыя
1113 София, ж.к. Лозенец
ул. Кокиче, 20
Тел./факс: 66 17 65
Тел.: 65 28 43

Пасольства Рэспублікі Беларусь у Вялікабрытаніі
Embassy of the Republic of Belarus in Great Britain
1, St. Stephen's Crescent
London W2 5QT
Tel.: 071-221 39 41
[44(0)831-73 40 84 (mobile)]
Fax: 071-221 39 46

Пасольства Рэспублікі Беларусь у Федэратыўнай Рэспубліцы Германіі
Botschaft der Republik Belarus in der Bundesrepublik
Deutschland
Fritz-Schaffer-Str. 20
53113 Bonn
Tel.: 0228-26 54 57 (прыёмная)
Fax: 0228-26 55 54
Консульскі аддзел Пасольства
Tel.: 0228-26 57 55
Fax: 0228-26 58 60

Аддзяленне Пасольства Рэспублікі Беларусь у Берліне
Botschaft der Republik Belarus, Aussenstelle Berlin
Unter den Linden 55-61
10117 Berlin
Tel.: 030-229 29 78
Fax: 030-229 24 69
Консульскі аддзел
Tel.: 030-229 95 94
Fax: 030-229 95 19

Пасольства Рэспублікі Беларусь у Дзяржаве Ізраіль
Embassy of the Republic of Belarus in the State of Israel
Kaufman-2
68012 Tel Aviv
Tel.: 03-510-22-36
Факс: 03-510-22-35

Пасольства Рэспублікі Беларусь у КНР
Embassy of the Republic of Belarus in the People's Republic
of China
P.O. 100600
Beijing, Chao Yang district,
Xin Dong road, Ta Yuan Office Building, 2-10-1
Tel.: 8-10-861-532-64-26
Fax: 8-10-861-532-64-17

Пасольства Рэспублікі Беларусь у Латвійскай Рэспубліцы
LV 1010 Латвійская Рэспубліка
г. Рыга, вул. Элізабэтс, д. 29
Тэл.: 8-0132-35 25 50
32 53 61
Факс: 88-0132-32-28-91

Пасольства Рэспублікі Беларусь у Рэспубліцы Польшча
Ul. Atenska 67
03-978 Warszawa
Republika Polska
Telex: (10-48-2) 81 53 30
Fax: (10-48-2) 617 84 41
Tel.: (10-48-2) 617 32 12

[Працяг будзе]

Пазіцыя рэдакцыі і аўтару,
матэрыялы якіх друкуюцца на старонках “Голасу Радзімы”, не заўсёды супадаюць.

Газета набрана і зварстана ў камп’ютэрным цэнтры рэдакцыі газеты “Вечерний Минск”.
Аддрукавана ў друкарні “Беларускі Дом друку”.
Тыраж 6 000 экз.
Індэкс 63854. Зак. 3.
Падпісана да друку 16. 1.1995 г.